

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Pia Drevenšek

Starševske skrbi o tveganjih na internetu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Pia Drevenšek

Mentorica: doc. dr. Bojana Lobe

Starševske skrbi o tveganjih na internetu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Starševske skrbi o tveganjih na internetu

V diplomskem delu sem analizirala tveganja, s katerimi se srečujejo otroci na internetu, in ugotavljala, kakšne so starševske skrbi glede tveganj na spletu. Zanimalo me je, koliko so starši ozaveščeni o spletnih tveganjih, kaj vznemirja otroke na spletu in na kakšen način poskušajo starši voditi otroka pri uporabi interneta. Diplomsko delo vsebuje teoretični in praktični del. V teoretičnem delu so obravnavane teme, kot so: uporaba interneta staršev in otrok; spletna tveganja, s katerimi se srečujejo otroci na internetu; starševske skrbi in ozaveščanje staršev o tveganjih na spletu in starševski nadzor otrok. V praktičnem delu sem izvedla štiri fokusne skupine, ki pokažejo, da so starši najbolj zaskrbljeni glede novic, ki so jih slišali ali prebrali na internetu. Starše skrbijo tudi neprimerne vsebine (nasilne vsebine, pornografija, pedofilija), tehnične pasti, kot so kontrola in vdor v zasebnost, zasvojenost z internetom, komunikacija z neznanci in razkrivanje osebnih podatkov. Kot najbolj problematično se je izkazalo zbadanje vrstnikov preko lažnih profilov in neprimerne vsebine. Sledi zaključek, kjer so podane ključne ugotovitve in rezultati raziskave.

KLJUČNE BESEDE: internet otroci starševske skrbi starševski nadzor spletna tveganja.

Parents' Worries About Internet Risks

The purpose of my diploma is to analyze key online risks for children and examine parents concerns about the internet risks. I was particularly interested in what children perceive and experience to be potentially harmful, knowledge and awareness of parents about it and how parents communicate that to children.

In the first - theoretical part of the paper, I discuss the use and online activities of both - children and parents, in particular internet risks for children and on the other hand parents concerns, awareness, education about internet traps and guidance of their kids.

The empirical part, presented with four focus groups, shows that most of parents concerns is related to the news that they heard or read on internet. Parents are also worried about harmful content (pornographic and violent content), technical aspects such as control and invasion of privacy, Internet addiction, contact with strangers and revealing personal data. It appeared that the most common risks are inappropriate contents and taunting through fake profiles. In the last part, the conclusion, there are main findings and results of the research.

KEYWORDS: internet children parent's worries parent's surveillance online risks.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	6
1.1 Opredelitev področja in opis problema	6
1.2 Namen in cilji	8
1.3 Raziskovalna vprašanja	9
1.4 Uporabljene raziskovalne metode	9
2 UPORABA INTERNETA	10
2.1 Starši kot uporabniki interneta.....	10
2.2 Otroci kot uporabniki interneta.....	12
3 TVEGANJA	14
3.1 Resničnost podatkov na internetu.....	15
3.2 Potencialno šokantna vsebina.....	15
3.2.1 Erotična vsebina	17
3.2.2 Razpihovanje sovraštva (rasizem, nacizem ipd.).....	18
3.2.3 Nasilna vsebina (videoposnetki ali slike ekstremnega nasilja, prizori mučenja).....	20
3.3 Potencialno nevarni kontakti	20
3.4 Ustrahovanje.....	22
4 STARŠEVSKE SKRBI IN OZAVEŠČANJE O TVEGANJIH NA SPLETU	23
4.1 Starševske skrbi glede nevarnosti na spletu	23
4.2 Kaj otroke skrbi?	23
4.3 Starševsko posredovanje in varnost.....	25
5 STARŠEVSKI NADZOR OTROK.....	26
5.1 Strategije za nadzor otrok pri uporabi interneta	26
5.2 Določitve pravil otrokom pri uporabi interneta.....	27
5.3 Kje dobiti informacije o varnejši uporabi interneta.....	28
6 IZVEDBA RAZISKAVE.....	29
6.1 Metodološki pristop.....	29
6.1.1 Izbor vzorca in izvedba	30
6.2 Analiza	32
6.2.1 Uporaba interneta	32

6.2.2 Mnenje o internetu.....	33
6.2.3 Skrbi glede otrokove uporabe interneta.....	35
6.2.4 Tehnike vodenja pri otrokovi uporabi interneta.....	38
6.2.5 Področja/tematike, pri katerih so starši najbolj uspešni, in področja, ki so jim najtežja	40
6.2.6 Kaj vznemiri otroke na internetu	41
6.2.7 Vpliv interneta na otroke	42
6.2.8 Kaj bi starši potrebovali za lažje delo za vzgojo otroka o internetu?	44
6.2.9 Iskanje informacij o internetu.....	45
6.2.10 Trendi.....	46
6.3 Povzetek ugotovitve fokusnih skupin.....	48
SKLEP	51
LITERATURA	53
Priloga A: Vodič po fokusni skupini	57

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Število posameznikov (uporabnikov interneta) po obdobjih	10
Slika 2.2: Število gospodinjstev z internetnim dostopom po letih	11
Slika 2.3: Število uporabnikov interneta med 10. in 15. letom starosti po obdobjih ..	12

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV PODROČJA IN OPIS PROBLEMA

Internet je koristen, saj nudi obilo informacij na enem mestu. Prednost interneta je v tem, da lahko v zelo kratkem času najdemo veliko informacij, pošiljamo in sprejemamo pošto, komuniciramo s tujci iz drugega konca sveta in še veliko drugega. Internet ima tudi nekaj negativnih lastnosti, med njimi pa predvsem prevladujejo: neprimerna vsebina (pornografija, nasilne vsebine), anonimnost, ki je lahko izkoriščena v negativne namene, spletno nadlegovanje in ustrahovanje in razpihovanje sovraštva.

Statistični podatki kažejo, da uporaba interneta in njegova popularnost konstantno naraščata.

V prvem četrtletju leta 2005 je v Sloveniji imela internet skoraj polovica gospodinjstev. Gospodinjstva z otroki so imela višji delež (64 %) od deleža gospodinjstev, ki nimajo otrok (41 %). Glede na ta podatek lahko trdimo, da so uporabniki interneta večinoma mlajši. V času raziskave je bila v Sloveniji med osebami v starosti od 10 do 74 let natančno polovica takšnih, ki redno uporabljajo internet (Kačič 2005). V začetku leta 2007 je imelo internet 58 % gospodinjstev, nekaj manj pa so ga uporabljali (56 %) v starosti od 10 do 74 let (Zdešar in Zupan 2007). V začetku leta 2010 je imelo internet že dve tretjini gospodinjstev. Internet je v času raziskave uporabljalo 70 % oseb v starosti od 10 do 74 let (Zdešar 2010). V začetku 2011 je imelo internet že skoraj tri četrtine gospodinjstev. Največ uporabnikov IKT je bilo med mlajšimi in bolj izobraženimi osebami (Černuta 2011).

Raziskave kažejo, da so otroci pri razumevanju pasti interneta manj izkušeni in zato tudi manj previdni kot v resničnem svetu. Na internetu hitreje izdajo svoje osebne podatke in osebne podatke svojih družinskih članov neznancem kot v resničnem svetu. V resničnem svetu nimajo dostopa do erotičnih trgovin. V resničnem svetu svojih strahov in čustev ne povedo osebam, ki jih ne poznajo, kot to počnejo v virtualnem svetu (Vehovar in drugi 2009, 6).

Raziskava iz leta 2011 (Livingstone in drugi 2012) je pokazala, da je 41 % evropskih otrok med 9. in 16. letom doživelo od enega do več tveganj na internetu. Tveganja se povečujejo s starostjo, tako je 33 % otrok med 11. in 12. letom že doživelo vsaj eno tveganje na internetu, 49 % v starosti od 13 do 14 let in 63 % v starosti od 15 do 16 let.

Desetina slovenskih staršev je povedala, da je njihovega otroka nekaj vznemirilo na internetu. 14 % otrok je povedalo, da jih je nekaj vznemirilo na internetu in 40 % otrok trdi, da je na internetu nekaj, kar vznemirja njihove sovrstnike (Livingstone in drugi 2012).

Podatki Statističnega urada Republike Slovenije iz leta 2011 kažejo, da so predvsem mlajši in bolj izobraženi tisti, ki redno uporabljajo računalnik in internet, saj je med osebami, starimi od 10 do 24 let rednih uporabnikov kar 99 %, med osebami, starimi od 55 do 74 let, pa je le slaba tretjina rednih uporabnikov interneta (29 %). Skoraj vse osebe z višje- in visokošolsko izobrazbo uporabljajo računalnik redno (96 %), tudi internet (95 %). Po drugi strani je le tri četrtine takih oseb, ki redno uporabljajo računalnik in imajo srednješolsko izobrazbo (71 %). Oseb z osnovnošolsko izobrazbo, ki uporabljajo računalnik, je le polovica, rednih uporabnikov interneta pa dva odstotka manj. Na osnovi teh podatkov predvidevamo, da starši, zaposleni na delovnih mestih v proizvodnji podjetja, niso redni uporabniki interneta. Potemtakem je povsem mogoče, da je njihova ozaveščenost o virtualnih tveganjih nizka. Na osnovi tega predvidevamo, da bodo takšni starši težko zavarovali svoje otroke, saj jim ne bodo znali ponuditi ustrezne zaščite. Starši so tisti, ki vzgajajo otroke, zato so prvi, ki jih lahko ustrezno zaščitijo.

V novejši raziskavi sta avtorici Duerager in Livingstone (2012) ugotovili, da posredovanje staršev na način omejevanja uporabe interneta prinaša manjše tveganje za otroke. Tveganje pa zmanjšuje tudi aktivno vključevanje staršev pri uporabi IKT (npr. pogovarjanje o internetu, bližina staršev pri uporabi ali skupne spletne dejavnosti). Pri takšnem posredovanju se ne zmanjšajo internetne priložnosti.

Starši igrajo veliko vlogo pri zaščiti svojih otrok na način, da se vmešajo v njihovo

uporabo interneta in jo omejujejo oziroma otroku nudijo pogovor o varni uporabi interneta. V obravnavani temi želim raziskati področje kibernetškega nasilja in varovanja otrok pred njim. Prav tako želim tudi raziskati, v kolikšni meri so starši ozaveščeni o virtualnem nasilju, kakšne so njihove skrbi glede nevarnosti na spletu in če nadzirajo otrokovo uporabo interneta.

Diplomsko delo je razdeljeno na več poglavij in podpoglavij. Prvo poglavje ali uvodni del je namenjeno opredelitvi uvodnih poglavij, kot so opredelitev področja in opis problema, opis namena in ciljev, raziskovalnih vprašanj in raziskovalnih metod. Drugo, tretje, četrto in peto poglavje opisujejo teoretične osnove. V drugem poglavju je govora o uporabi interneta staršev in otrok. Tretje poglavje je namenjeno obravnavi o tveganjih, s katerimi se srečujejo otroci na internetu. Tukaj sem opisala resničnost podatkov na internetu, potencialno šokantno vsebino, potencialno nevarne kontakte in ustrahovanje na spletu. V četrtem poglavju sem se osredotočila na starševske skrbi in ozaveščanje staršev o tveganjih na spletu. V tem poglavju sem tudi vključila starševske skrbi glede nevarnosti na spletu, otrokove skrbi glede uporabe interneta in starševsko posredovanje in varnost. Peto oz. zadnje poglavje teoretičnega dela je namenjeno starševskemu nadzoru otrok. Razdeljeno je na tri poglavja, in sicer strategije za nadzor otrok pri uporabi interneta, določitev pravil otrokom pri uporabi interneta in kje dobiti informacije o varnejši uporabi interneta. V šestem poglavju je podana raziskava. Poglavje je razdeljeno na tri podpoglavja, in sicer metodološki pristop, analiza rezultatov in povzetek fokusnih skupin. V sedmem poglavju pa so zaključne oz. sklepne ugotovitve, kjer so podane ključne ugotovitve in rezultati iz raziskave.

1.2 NAMEN IN CILJI

Namen diplomskega dela je ugotoviti, katera so spletna tveganja, s katerimi se srečujejo otroci danes, kaj jih vznemiri na spletu in kaj skrbi starše. Poleg tega je namen tudi ugotoviti, kakšna je ozaveščenost staršev glede spletnih tveganj in katere tehnike vodenja najbolj pozitivno vplivajo na vzgojo otrok.

Cilj teoretičnega dela naloge je analizirati tveganja, s katerimi se otroci srečujejo na internetu in ugotoviti, kakšne so starševske skrbi glede tveganja na spletu. V praktičnem delu pa je cilj izvesti 4 fokusne skupine in ugotoviti, kakšne so starševske skrbi in ozaveščenost staršev o tveganjih ter na kakšen način vodijo svojega otroka pri uporabi interneta. S pomočjo fokusnih skupin želim ugotoviti, koliko so ozaveščeni slovenski starši, kaj jih najbolj skrbi in s kakšnimi tveganji so se srečali njihovi otroci.

1.3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V diplomskem delu sem si zastavila naslednja raziskovalna vprašanja:

- Katera spletna tveganja so najbolj pogosta pri otrocih?
- Kakšna je ozaveščenost staršev o spletnih tveganjih in zavedanje o vedno večji izpostavljenosti otrok na internetu?
- V kakšen namen uporabljajo internet starši in za kaj ga uporabljajo otroci?
- Kakšne tehnike vodenja uporabljajo pri vodenju otroka pri uporabi interneta? Kako ga poskušajo zaščititi?
- Kakšne so starševske skrbi glede uporabe interneta, kaj najpogosteje vznemiri otroka na internetu?

1.4 UPORABLJENE RAZISKOVALNE METODE

Pri izdelavi diplomskega dela sem uporabila metodo pregleda literature, saj sem s študijem domače in tuje literature povzemala in dodala dodatne razlage, in metodo deskripcije. Za zbiranje podatkov in ugotavljanje obstoječega, trenutnega stanja sem uporabila metodo fokusnih skupin. Fokusne skupine se uporablja za ugotavljanje zaznavanja, občutkov in vzorcev razmišljanja udeležencev diskusije na določeno temo. Uporabljena je bila metoda intervjuja.

Opravila sem štiri fokusne skupine. Namen raziskave je bil analizirati tveganja, s katerimi se otroci srečujejo na internetu, in ugotoviti, kolikšna je ozaveščenost staršev o nevarnostih in rešitvah za te na internetu in katere skrbi imajo. Skušala sem tudi

ugotoviti, kaj bi starši potrebovali za lažjo zaščito svojih otrok. Skupine sem oblikovala glede na starost otrok staršev.

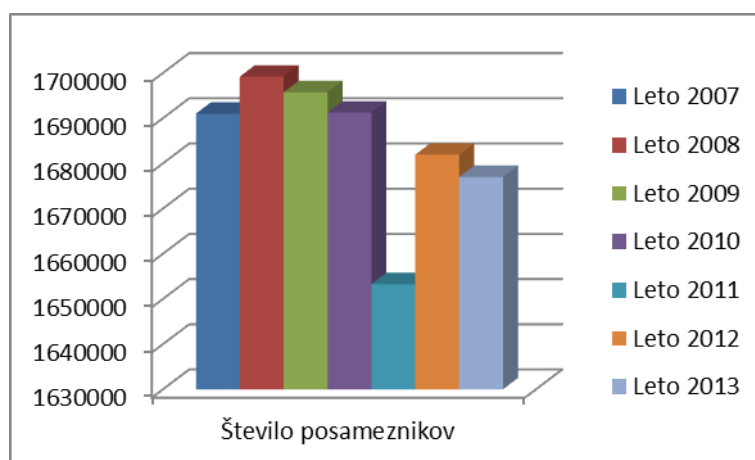
2 UPORABA INTERNETA

Internet je vedno bolj dostopen medij, ki je danes prisoten v skoraj vseh gospodinjstvih. Ravno tako ima skoraj vsak otrok dostop do računalnika in s tem tudi interneta. Pri tem se pojavi vprašanje varnosti otrok pred neprimernimi in celo škodljivimi spletnimi vsebinami in o vlogi staršev pri vsem tem, in tudi, ali se starši dovolj zavedajo teh nevarnosti in ali vedo, kaj storiti za zaščito svojih otrok, ki vsakodnevno dostopajo do interneta.

2.1 STARŠI KOT UPORABNIKI INTERNETA

V začetku leta 2013 je imelo računalnik 76 % gospodinjstev; namizni računalnik 56 %, prenosni računalnik tudi 56 % in tablični računalnik 14 % gospodinjstev. Uporabnikov interneta je vsaj 1.240.000 ali 74 % vseh oseb, ki so stare 10–74 let. Večina teh oseb (95 %) je internet uporabljala enkrat na teden ali pogosteje (Zdešar, 2013). Po zadnjih podatkih je razvidno, da ima internet 76 % gospodinjstev v Sloveniji. Uporabnikov interneta je 74 % v starosti med 10. in 74. letom. Večina od njih uporablja internet vsaj enkrat tedensko.

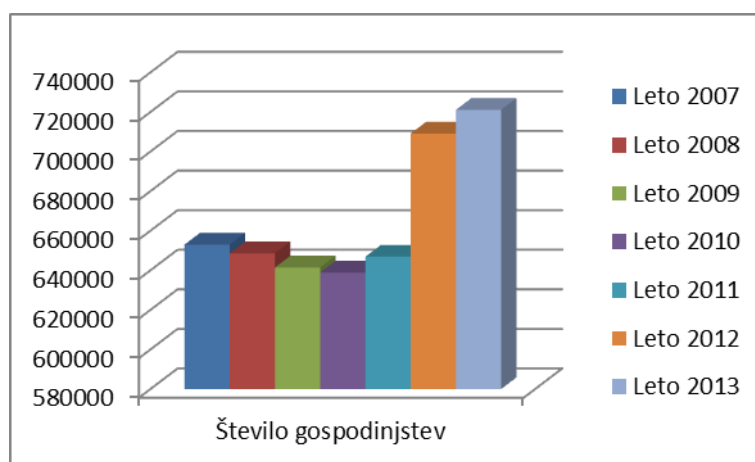
Slika 2.1: Število posameznikov (uporabnikov interneta) po obdobjih

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2013).

Iz grafa na Sliki 2.1 je razvidno, da je število uporabnikov nihalo med letoma 2007 in 2013, največ jih je bilo v letu 2008, medtem ko je bilo to pri številu gospodinjstev precej drugače. Število gospodinjstev, ki imajo dostop do interneta, iz leta v leto narašča (Slika 2.2). Verjetno podatek o številu posameznikov ni najbolj točen, saj je število gospodinjstev, ki ima dostop do interneta, precej večje v zadnjih dveh letih. Predvidevam, da se v anketo niso vključili vsi uporabniki interneta in zato podatki niso popolnoma točni.

Slika 2.2: Število gospodinjstev z internetnim dostopom po letih

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2013).

Iz grafikona na Sliki 2.2 vidimo velik porast gospodinjstev z internetnim dostopom v letu 2012, pa tudi v letu 2013 še vedno narašča.

Ljudje uporabljajo internet za različne aktivnosti. Tako Zdešar (2013) v svoji raziskavi v začetku leta 2013 pravi, so bile aktivnosti na internetu za osebe v starosti od 10 do 74 let predvsem: »pošiljanje in prejemanje sporočil po elektronski pošti (64 % oseb), branje spletnih novic, časopisov ali revij (57 % oseb), iskanje različnih informacij po internetu (54 % oseb), za spletna omrežja (41 % oseb), za telefoniranje prek spleta ali video telefoniranje s spletno kamero (27 % oseb), za prodajo blaga ali storitev (34 % oseb), za e-bančništvo (31 % oseb), za naročilo ali nakup blaga ali storitev (24 % oseb)«.

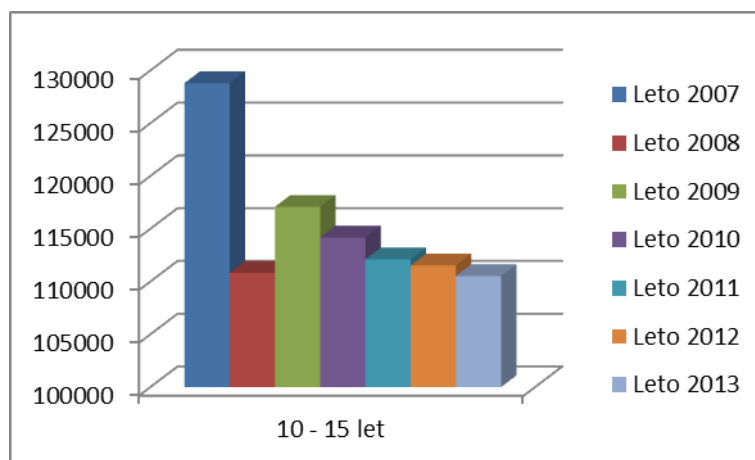

2.2 OTROCI KOT UPORABNIKI INTERNETA

O uporabi interneta je bilo opravljenih več raziskav, ena izmed večjih je bila tako imenovana EU Kids Online in je potekala med letoma 2009 in 2011. Izvedena je bila v kar 25 državah z intervjuvanjem 25.000 otrok in njihovih staršev. Prišli so do konkretnih rezultatov, in sicer otroci med 9. in 16. letom starosti so povprečno kar 88 minut na internetu, večina pa je najpogosteje v tem času za računalnikom v svoji sobi. To pomeni, da je internet nadomestil druženje z vrstniki zunaj, na igrišču (Livingstone in drugi 2012).

Lobe in Muha (2011) sta ugotovili, da se delež mladih uporabnikov interneta povečuje s starostjo. Največ uporabljajo internet stari od 15 do 19 let. Vsakodnevno uporablja internet kar 70 % slovenskih otrok in mladih, večkrat na dan pa nekaj manj kot 50% slovenskih otrok.

Slika 2.3: Število uporabnikov interneta med 10. in 15. letom starosti po obdobjih

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (2013).

Statistični podatki kažejo, da uporaba interneta otrok med 10. in 15. letom starosti z leti upada.

Otroci do interneta dostopajo doma, v šoli ali na fakulteti prek računalnikov in mobilnih telefonov. Dostop do interneta imamo danes skoraj na vsakem koraku. Do enakih ugotovitev so prišli tudi v evropski raziskavi EU Kids Online.

Lobe in Muha (2011) sta v raziskavi ugotovili, da skoraj dve tretjini otrok in mladih pravi, da ima njihov mobilni telefon dostop do interneta. Dobra polovica otrok in mladih je internet prvič uporabila doma. Največ, kar 79 %, jih je za dostop do interneta uporabilo računalnik ali prenosnik doma in računalnik v šoli ali na fakulteti (73 %). Računalniki, ki jih otroci in mladi uporabljajo za dostop do interneta, se nahajajo na različnih lokacijah. Slaba polovica otrok in mladih pravi, da se ta računalnik/prenosnik nahaja v njihovi sobi.

Raziskava je pokazala, da otroci med 9. in 16. letom starosti uporabljajo internet predvsem v šolske namene (85 %), za igranje iger (83 %), gledanje videov (76 %), branje novic (48 %), prenašanje glasbe ali filmov (44 %), uporabo takojšnjega sporočanja (MSN) (62 %), uporabo profila na socialnem omrežju (62 %), pošiljanje/prejemanje elektronske pošte (61 %), igranje iger z drugimi prek interneta (44 %), uporabo spletne kamere (31 %) in obisk klepetalnice (23 %) (Sonck in drugi 2013). Lobe in Muha (2011) pravita, da je v letu 2011 največ otrok na spletu gledalo video posnetke (86 %), igralo spletne igre (80 %) ali obiskovalo profile socialnih omrežij (74 %). Najmanj otrok je v tem času pisalo blog (9 %), preživljalo čas v virtualnem svetu (12 %) ali bralo oziroma gledalo novice na spletu (13 %). Uporaba interneta je bolj osredotočena na zapravljanje prostega časa, ne pa za kaj bolj koristnega ali vsaj za spodbujanje kreativnosti in izražanja.

Zanimiva je tudi ugotovitev raziskave EU Kids Online, da kar 44 % otrok, starosti 9–16 let, meni, da je na internetu veliko dobrih informacij za otroke njihove starosti, medtem ko so bili le 9–10 let stari otroci bolj negotovi glede tega (Livingstone in drugi 2012). Iz tega podatka bi lahko sklepali tudi, da mogoče starši otrokom po 10. letu bolj zaupajo ali pa ti že z desetimi leti postanejo bolj samostojni.

3 TVEGANJA

Tveganja, ki obkrožajo internet, so pritegnila veliko pozornosti po vsej Evropi in drugod, zato so se začele raziskave o tem, ali se mladi srečujejo s tveganji na internetu, ter s kakšnimi tveganji se srečujejo. Tveganj na spletu obstaja veliko, mnogi mladi so naleteli na pornografsko vsebino, slike in posnetke, samouničevalno, nasilno, rasistično ali sovražno vsebino, na neprimerne ali potencialne škodljive stike ali nadlegovanje ali pa jih je pritegnila pozornost zaradi problematičnega vedenja med sovrstniki, kot sta ustrahovanje in »srečen udarec« ter zasebnost invazije takšne ali drugačne vrste (Hasebrink in drugi 2009, 21–22).

12 % (ali eden od osmih otrok) otrok v Evropi pravi, da jih je nekaj motilo na internetu v preteklem letu. To je nekoliko višji odstotek kot poročajo starši (8 %). Večkrat so vznemirjene deklice in število odstotkov otrok, ki so bili vznemirjeni ali jih je nekaj motilo, s starostjo narašča. Največji delež (28 %) otrok, ki so bili vznemirjeni oziroma jih je nekaj motilo, je bil na Danskem. Takoj za Dansko sledijo Estonija (25 %), Norveška (23 %), Švedska (23 %) in Romunija (21 %). Slovenija ima manjši delež otrok (14 %), ki so bili vznemirjeni oziroma jih je nekaj motilo (Livingstone in drugi 2012).

Tveganj je veliko, najpomembnejša, ki jih bomo v naslednjih poglavjih obravnavali, pa so:

- resničnost podatkov na spletu;
- potencialno šokantna vsebina (pornografija, nasilna vsebina, sovražna vsebina, kjer se razpihuje sovraštvo);
- vzpostavitev stika s potencialno nevarnimi osebami (razkrivanje osebnih podatkov neznancem) in
- ustrahovanje.

3.1 RESNIČNOST PODATKOV NA INTERNETU

Resničnost podatkov na internetu je včasih vprašljiva, saj ima vsak pravico pisati lasten blog, odpreti svojo spletno stran in pisati, kar želi, ali je to resnično ali ne. Na primer na spletno stran Wikipedija ima dostop vsak, zato je kredibilnost podatkov na tej strani vprašljiva, saj lahko vsak piše, kar želi, ne glede na to, ali piše resnico ali ne.

Internet je prostor, kjer lahko najdemo ogromno informacij in možnosti za učenje, vendar pa so te informacije nezanesljive. Potrebno jih je prebirati kritično in preiščeno, saj lahko na internetu pripombe ali informacije objavi kdor koli. Za objavo na internetu osebi ni potrebno slediti nikakršnim pravilom, nikogar tudi ni, ki bi preverjal verodostojnost informacij, katere oseba objavi. Spletne strani se postavi zelo preprosto in podatki so lahko popolnoma izmišljeni. Potrebno je pregledati zelo veliko različnih virov informacij in preveriti vse, kar se najde na internetu. Nekritično razmišljajo predvsem mladi. Pogosto iščejo informacije o osebnih in zdravstvenih težavah, pri tem pa lahko najdejo strani z napačnimi, neresničnimi ali zavajajočimi informacijami (npr.: nasvete za zmanjšanje telesne teže najdejo na spletnih straneh zagovornikov bulimije ...). V času odraščanja in pubertete mladi velikokrat iščejo informacije na internetu (Safe.si 2012a). Zaradi takšnih zavajajočih in škodljivih spletnih strani lahko otroci oslabijo svoje zdravje, predvsem tudi zato, ker so bolj zaupljivi do informacij, ki jih najdejo na spletu in ne znajo sami presoditi, kaj je resnično in kaj je mogoče zavajajoče ali celo popolnoma napačno. Tudi Šterk (2009, 22) pravi, da otroci še ne znajo razmišljati kritično, zato so še posebej ranljivi. Pogosto zmotno mislijo, da so vsi podatki na internetu resnični.

3.2 POTENCIALNO ŠOKANTNA VSEBINA

Po mnenju otrok jih najbolj vznemirjajo naslednje vsebine na internetu:

- pornografija (22 %),
- nasilna vsebina (18 %).

Veliko otrok je bolj zaskrbljenih zaradi nasilnih vsebin na internetu kot zaradi pornografskih vsebin. Iz komentarjev otrok lahko sklepamo, da so vznemirjeni predvsem zaradi video vsebin na YouTubeu, ki so zelo realistične. Vsebine vrstniki enostavno in hitro naložijo ter delijo z ostalimi. Najbolj vznemirjajoče ali celo šokantne so vsebine, ki prikazujejo krute prizore, nasilje nad in izkoriščanje živali, seksualne prizore in umore (Livingstone in drugi 2012).

Glede na rezultate raziskave EU Kids Online (Livingstone in drugi 2012) je kar dobra polovica (55 %) takšnih otrok med 9. in 16. letom starosti, ki mislijo, da so na internetu vsebine, ki vznemirjajo njih in njihove vrstnike. Pri tem med najbolj tvegane 32 % otrok uvršča spletne strani za nalaganje video vsebin. Le dobra desetina otrok je mnenja, da so potencialno tvegane spletne igre in spletna socialna omrežja. Kot pravijo otroci, je veliko pogosteje zaslediti nasilne in pornografske vsebine na spletnih straneh za nalaganje video vsebin. Vsebine, za katere menijo, da najbolj motijo njihove vrstnike, so slovenski otroci navedli še »posnetke, ko ljudje uživajo drogo in potem umrejo«, »pornografske vsebine, nasilje«, »suhice na Youtubeu, filmčki z veliko krvi in podobno«, »nasilje (prizori), šokantne novice«, »prikaz samomorov, napadov na ljudi ali na njihovo lastnino«, »grde slike, grdi posnetki - namiguje na spolnost«, »mučenje, ubijanje živali«, »pretepanje, grozljivke, seks« (Livingstone in drugi 2012).

Kaj so ilegalne vsebine je odvisno od zakonodaje posamezne države. V Evropi za to načeloma veljajo vsebine z rasistično propagando in širjenjem nestrpnosti, ilegalne vsebine z otroško pornografijo in spodbujanje ter oglaševanje različnih ilegalnih dejavnosti (npr. kršenje avtorskih pravic, spodbujanje terorizma ali nasilnih dejanj), prodaja oziroma omogočanje dostopa do nelegalnih izdelkov (npr. prodaja nelegalnih zdravil, hekerskih orodij, drog ...) in različne goljufije (npr. prodaja goljufivih izdelkov, spletne prevare itd.) (Kovačič 2006, 19).

3.2.1 Erotična vsebina

Najpogostejša beseda, ki jo otroci iščejo, je »seks«. Nekateri strokovnjaki ocenjujejo, da je vsaj dve tretjini materiala na internetu pornografskega. S porastom uporabe interneta na mobitelih je vse bolj razširjen tudi dostop do pornografije (Šterk 2009, 21–22).

Řičan in drugi (1999, 15) pravijo, da pornografija škodi otrokom, ker jim »krajša otroštvo, prezgodaj prebuja spolno čutenje. Poleg tega jemlje ljubezenskemu življenju tisto, kar je na njem najlepše: nežnost, skrivnost, lepoto odkrivanja«. Obenem tudi ponižuje ženstvenost: ženska je v pornofilmu prikazana kot blago oziroma sužnja, ki je na razpolago moški sili.

Pedofilija je podana v 187. členu Kazenskega zakonika RS, ki prepoveduje (v Kovačič 2006, 19):

- »prikazovanje, prodajo ali omogočanje dostopa do pornografskih vsebin ali predstav osebam, mlajšim od štirinajst let;
- zlorabo mladoletnih oseb za izdelavo slik, avdiovizualnih ali drugih predmetov pornografske vsebine oziroma uporabo za pornografsko predstavo;
- proizvodnjo, razširjanje, prodajo, uvoz, izvoz oz. druge načine ponujanja pornografskega gradiva, ki prikazuje mladoletne osebe, oziroma posedovanje takega gradiva z namenom proizvodnje, razširjanja, prodaje, uvoza, izvoza ali drugačnega ponujanja«.

Zanimiva je bila objava Družbe za računalniško varnost o najbolj iskanih temah, ki jih iščejo otroci, ki uporabljajo računalnik s programsko opremo OnlineFamily. Najbolj priljubljeni iskalni vnos je YouTubu in Googlovi spletni strani z videi. Sledi iskanje preko Googla in družabno omrežje Facebook. Kar je bolj zaskrbljujoče, med najbolj iskanimi besedami sta seks in pornografija (Baklinski 2009). Vendar besede seks ne smemo vedno enačiti le s pornografijo, saj glede na to, da je internet otrokom pomemben vir podatkov, se na njem lahko otroci tudi izobražujejo o spolnosti na način,

ki ni nujno pornografski. Posebej velja to za otroke, ki so v puberteti. Podatke o spolnosti je lažje poiskati na internetu kot v realnem okolju.

Leta 2002 so v italijanski reviji za družbene znanosti *Mind Medicine and Adolescence* objavili študijo, ki je pokazala, da posluževanje pornografskega gradiva pelje v več psiholoških, vedenjskih in družbenih problemov kot so: sovražnost, spolna napadalnost in nasilje. Prinaša tudi porast spolne disfunkcionalnosti, spolnega kriminala in razpadanja družine. Nekaj let kasneje (leta 2008) je bilo v reviji *Macleans* zapisano o gledanju in uporabi pornografije med osemletni otroci. Ti dostopajo do gradiva preko spleta, kar vodi v spreobračanje spolne drže mladine (Baklinski, 2009).

Pornografija torej na otroke vpliva zelo negativno, saj jim spreminja otroštvo. Najhujša pa je otroška pornografija, saj zlorabljene otroke še bolj prizadene.

Gradiva, ki so označena za otroško pornografijo, puščajo na žrtvi še večje posledice, saj otroka viktimizirajo večkrat. Otrok je postavljen v vlogo žrtve vsakokrat, ko si nekdo ogleda posnetek ali sliko njegove zlorabe (Vehovar in drugi 2009, 6).

Iz raziskave (Livingstone in drugi 2012) je ugotovljeno, da je delež fantov (16 %), ki so videli pornografsko fotografijo, nekoliko večji od deleža deklet (12 %). Delež otrok, ki so videli pornografsko fotografijo, s starostjo narašča. Največji delež otrok, ki so videli pornografijo, se nahaja na Norveškem (34 %), sledijo Estonija (29 %), Finska (29 %), Danska (28 %), Češka (28 %). V Sloveniji je delež otrok (25 %), ki so videli pornografijo, nekoliko manjši, a kljub temu je to ¼ otrok v Sloveniji, zato lahko rečemo, da je vsak četrti otrok v Sloveniji videl pornografijo (Livingstone in drugi 2012).

3.2.2 Razpihovanje sovraštva (rasizem, nacizem ipd.)

Spletno Oko, ki sprejema prijave sovražnega govora na internetu, na svojih straneh navaja, da je sovražni govor »izražanje mnenj in idej, ki so po svoji naravi diskriminatorne (ksenofobične, rasistične, homofobične in podobno) in uperjene proti različnim manjšinam (etničnim, narodnim, verskim, kulturnim, spolnim in podobno)«.

Gre za prepričanje, da so nekatere osebe zaradi osebne okoliščine, v kateri se nahajajo ali zaradi pripadnosti določeni skupini, manjvredne. Primeri omenjenih osebnih okoliščin so sledeči (Spletno oko 2012):

- »narodnost,
- rasa ali etnično poreklo,
- versko ali drugo prepričanje,
- spol,
- zdravstveno stanje,
- jezik,
- spolna usmerjenost,
- invalidnost,
- starost,
- gmotno stanje,
- izobrazba,
- družbeni položaj in drugo«.

Širjenje sovražnega govora, uperjenega proti »določeni skupini ljudi, lahko pri slednjih povzroči občutke manjvrednosti ali povzroči celo telesno škodo« (Vehovar in drugi 2009, 6). Internet je idealen prostor, kjer lahko ljudje širijo sovražni govor anonimno, zato pa tudi je sovražni govor na internetu pogostejši kot bi bil v resničnem svetu, kjer se takšen govor tudi kaznuje.

»300. člen Kazenskega zakonika RS prepoveduje širjenje različnih oblik nestrpnosti, in sicer« (Kovačič 2006, 19–20):

- »izzivanje ali razpihovanje narodnostnega, rasnega ali verskega sovraštva, razdora ali nestrpnosti;
- širjenje idej o večvrednosti ene rase nad drugo;
- dajanje kakršnekoli pomoči pri rasistični dejavnosti;
- zanikanje, zmanjševanje pomena, odobravanje ali zagovarjanje genocida.«

Sovražnega govora je na forumih in v komentarjih člankov kar precej, zasledimo ga skorajda na vsakem koraku. Četudi so nekateri forumi le za registrirane uporabnike, s

tem pridejo tudi do kakšnih podatkov, če se sovražni govor pojavi, ampak s tem ne rešijo veliko, saj se lahko ti registrirajo večkrat, celo menjajo IP, tako da to lahko trdimo, da bodo sovražni govor res težko kdaj popolnoma ukinili z interneta.

3.2.3 Nasilna vsebina (videoposnetki ali slike ekstremnega nasilja, prizori mučenja)

Med nasilno vsebino spadajo posnetki z umori, samomori, pretepi ali druge oblike prizorov mučenja ali uboja.

Šterk (2009, 21) pravi, da je »zelo preprosto najti na internetu spletne strani z izredno nasilno vsebino«. To so avdio-video sporočila ali sovražna tekstovna sporočila, nasilne igre, spolno zlorabljanje in nadlegovanje.

V ZDA so izvedli največ raziskav o tem, kako vpliva nasilje v medijih na otroke. Izmerili so količine nasilnih prizorov, katerim so izpostavljeni otroci. Rezultati so bili zelo zaskrbljujoči. V eni raziskavi so ugotovili, da je otrok izpostavljen v povprečju osem tisoč umorom in sto tisoč nasilnim dejanjem pred koncem osnovne šole. Druga raziskava je raziskovala mogoče vplive televizijskega nasilja. Ugotovili so, da so gledalci nasilja bolj nagnjeni k agresivnemu vedenju, manj občutljivi za nasilje in imajo večji strah, da bodo postali žrtve nasilja (Petković 2012).

V raziskavi leta 2007 so ugotavljali, kakšen je vpliv gledanja nasilnih vsebin pri predšolskih otrocih in kako to vpliva na vedenje v starosti od 7 do 10 let. Cilj te študije je bil preveriti hipotezo, da je izpostavljenost nasilnim vsebinam na televiziji v starosti od 2 do 5 let povezano z nesocialnim vedenjem otrok v starosti od 7 do 10 let. V raziskavi je sodelovalo 184 fantov in 146 deklet. Rezultati so pokazali, da ima gledanje nasilnih vsebin na televiziji negativen vpliv le pri fantih in vpliva na njihovo kasnejše agresivno vedenje (Sandberg 2007).

3.3 POTENCIALNO NEVARNI KONTAKTI

Policija opozarja, da je treba biti vedno previden in se zavedati, da je oseba, s katero se pogovarjaš preko interneta, lahko povsem drugačna od tiste, za katero se izdaja. Oseba,

ki se izdaja za otroka, je lahko odrasla oseba, ki prireja svoje osebne podatke, z namenom, da bi se otroku zdela bližje. Spolni napadalci, ki se poslužujejo Interneta, so lahko druge starosti, spola (Ministrstvo za notranje zadeve - Policija 2009). Spoznavanje tujcev na internetu je lahko zelo tvegano, saj se je do sedaj zgodilo kar nekaj kaznivih dejanj.

Lahko se zgodi, da otroci sklenejo zelo močna prijateljstva z osebami, ki jih spoznajo na internetu. Kljub temu, da oseb v resnici ne poznajo, osebam pogosto zaupajo, saj pokažejo veliko zanimanje in razumevanje njihovih problemov. Ker se ne zavedajo nevarnosti, pogosto ne povedo staršem, da bi želeli te nove prijatelje spoznati tudi v živo. Otroci so zaradi svoje naivnosti lahka tarča groominga pedofilov. Iz raziskav je razvidno, da se otroci pogosto srečajo s svojimi internetnimi "prijatelji", ne da bi o tem obvestili starše ali prišli v njihovem spremstvu (Insafe 2012, 11).

Leta 2008 je policija podala na okrožna državna tožilstva 56 kazenskih ovadb, ki krivijo prikazovanje, izdelavo, posesti in posredovanja pornografskega gradiva (176. člen Kazenskega zakonika), pri tem je bilo največ, tj. 39 kazenskih ovadb podanih za posredovanje seksualnega gradiva, ki prikazuje mladoletne osebe. Natančneje, v 8 primerih je bilo prikazovano pornografsko gradivo otroku do 15. leta starosti in v 9 primerih je bila zlorabljen mladoletna oseba za izdelavo pornografskega gradiva. Aktivna je bila tudi prijavna točka Spletno oko, ki je posredovala policiji veliko prijav. Od 196 prijav v letu 2008 je bilo 5 primerov razširjanja gradiva spolnih zlorab otrok prek slovenskih strežnikov, ostale smo odstopili policijam drugih držav (Ministrstvo za notranje zadeve - Policija 2009).

V raziskavi EU Kids Online opozarjajo, da je pomembno razlikovati med spoznavanjem novih prijateljev preko interneta ali spoznavanjem tujcev. Komuniciranje, spoznavanje novih prijateljev in spoznavanje simpatij je prek interneta lažje kakor sicer, saj je otrokom nerodno, ko se srečajo z neznanci v živo. Kar polovica otrok, starih 11–16 let, je povedala, da jim je lažje biti na internetu. Internet naj bi jim nudil kontrolo pri komuniciranju in omogočal lažje spoznavanje novih ljudi (Livingstone in drugi 2012).

3.4 USTRAHOVANJE

Kot spletno nadlegovanje oz. ustrahovanje so prepoznana dejanja: obrekovanje na forumih, blogih, družabnih omrežjih, pošiljanje sovražnih, žaljivih, izsiljevalskih SMS sporočil ali komentarjev s pomočjo IKT tehnologij, nadlegovanje preko spletne kamere, objavljanje prirejenega ali neprimerne vizualnega materiala, kraja identitete ali spletnih gesel itd. Lahko pa se zgodi, da se spletno nadlegovanje razvije v spolno nadlegovanje. V tem primeru govorimo o poštnih sporočilih z erotično vsebino, objavljanje opolzkih sporočil na forumu in nagovarjanje k virtualnemu seksu (Šterk 2009, 21).

Do ustrahovanja pride preko interneta ali mobilnega telefona. Možnosti so preko debatnih skupin, forumov, klepetalnic, elektronske pošte, preko SMS sporočil ipd. Pri tem je pogosto opravljanje, grožnje, draženje, norčevanje, izsiljevanje in pošiljanje sporočil, ki otroke prizadanejo (Safe.si 2012b).

V eni izmed raziskav so avtorice Livingstone in drugi (2011) prišle do ugotovitve, da so otroci večkrat bili ustrahovani nasploh, kot pa le na internetu. Celo večkrat se je ustrahovanje zgodilo v resničnem svetu kot na internetu. Največkrat so bili ustrahovani otroci na internetu v Estoniji (14 %), Romuniji (13 %) in na Danskem (12 %). V Sloveniji je bilo ustrahovanih 4 % otrok na internetu, medtem ko jih je bilo v resničnem svetu ustrahovanih precej več (16 %) (Livingstone in drugi 2011). Zagotovo lahko trdimo, da je žrtev ustrahovanja v resničnem svetu več kot na internetu, zato internet v tem primeru ni toliko problematičen.

Starši so zaskrbljeni zaradi tveganj, ki se dogajajo na spletu, saj je vedno več novic, ki pišejo o določenih tveganjih, ki so vznemirile otroke in ki opozarjajo starše, naj otroke zavarujejo pred njimi. V nadaljevanju sledi obravnava teme starševske skrbi in ozaveščanje o tveganjih na spletu.

4 STARŠEVSKÉ SKRBI IN OZAVEŠČANJE O TVEGANJIH NA SPLETU

4.1 STARŠEVSKÉ SKRBI GLEDE NEVARNOSTI NA SPLETU

Zanimivo je, da otroke redko skrbijo tveganja, katere je večina staršev izpostavila kot zelo problematična. Primer so tveganja, povezana s samopoškodovanjem in tveganja o razkritju osebnih podatkov, ki skrbijo predvsem starše (Livingstone in drugi 2012).

Novejša raziskava iz leta 2013 (Ris, 2013) je pokazala, da je največja skrb staršev, da bi bili otroci kontaktirani s strani odraslih oseb, ti stiki pa bi bili neprimerni (61 %), sledijo skrbi več kot polovice staršev, da bi otroku sledil s pomočjo geolokacijskih storitev (53 %). Starše otrok, ki imajo dostop do interneta na mobilnem telefonu, skrbi, da bi otrok naletel na neprimerne spletne strani (55 %). Skrbi vzbujata tudi možnost izmenjave golih fotografij preko mobilnega telefona (44 %). Slednje bolj skrbi starše otrok, ki uporabljajo pametne telefone (49 %). Pri tem so bolj zaskrbljeni očetje kot matere (46 %) (Ris, 2013).

Najbolj problematično na internetu je pregledovanje neprimernih vsebin, kot so pornografija, nasilni prizori in razpihovanje sovraštva do določene skupine ljudi. Otrok lahko vzpostavi kontakt z neznano osebo tudi v resničnem življenju, zato bi bilo nespametno misliti, če bi z nadzorovanjem otroka pri uporabi interneta tega zaščitili pred to nevarnostjo. Razumljivo je, da starše skrbi vsaka vrsta tveganja, ki bi lahko vznemirila otroka, vendar se je treba zavedati, da internet ni črn, marsikatere stvari se v resničnem svetu dogajajo pogosteje kot v virtualnem.

4.2 KAJ OTROKE SKRBI?

Novejša raziskava (Livingstone in drugi 2013) je pokazala, da otroke na spletu moti pornografija (22 % otrok) in nasilne vsebine (18 % otrok). Na splošno fante bolj vznemiri nasilje kot dekleta, dekleta so bolj zaskrbljena zaradi tveganj, povezanih s potencialno nevarnimi kontakti. Otroci so zaskrbljeni zaradi nasilnih, agresivnih in krvavih spletnih vsebin. Otroci razkrivajo šok in zgražanje nad krutostjo, umori, zlorabo

živali in tudi nad novicami, saj jih realni dogodki še bolj pretresejo kot izmišljeni (Livingstone in drugi 2013). Otroke torej vznemirijo najbolj pornografske in nasilne vsebine, ki so v povezavi z zlorabami, krutostjo, umori, samomori ipd.

Mlajši otroci so bolj zaskrbljeni glede neprimerne vsebine in drugih tveganj. Starejši so bolj zaskrbljeni zaradi neprimerne ravnanja in kontaktnih tveganj. Ti so povezani z uporabo socialnih omrežij, kot je Facebook (Livingstone in drugi 2013). Mlajše otroke bolj vznemiri neprimerna vsebina, ki jih verjetno prestraši in nekaterim povzroči tudi nočne more ali strah.

Otroci so glede tveganj povedali naslednje (Livingstone in drugi 2013, 1):

- »Tisto, kar me skrbi, je to, koliko so avtentične informacije na spletni strani. Prav tako lahko končaš na spletni strani, na kateri si ne želiš biti« (Deklica, 16, Belgija).
- »Nasilje v družini, otroška pornografija, slike, verske sekte, samopoškodovanje ali samomorilske strani« (Deček, 15, Grčija).
- »Če nekdo vzame mojo fotografijo in jo brez moje vednosti naloži na neprimerne spletne strani« (Deklica, 10, Bolgarija).
- »Ko mi tujci pošljejo sporočilo na internetu in spolne spletne strani, ki se odpirajo, brez da klikneš nanje« (Deček, 10, Avstrija).
- »Videoposnetki, kjer starejši najstniki grdo ravnajo z invalidnim otrokom in to naložijo na YouTube« (Deklica, 9, Italija).
- »Nekatere vrste pornografije, spletne strani, ki vsebujejo slike/filme mrtvih ljudi ali živali. Zabavna mesta, ki so rasistična, in druge stvari, ki so etično napačne« (Deček, 11, Norveška).
- »YouTube. Stvari, ki se pojavijo ob iskanju določene spletne strani. Facebook prikazuje grozljive stvari, čeprav ob kliku nanj ni videti, da so grozljive« (Deklica, 9, UK).
- »Otroci so lahko razočarani, ko ugotovijo, da je nekaj, kar so prebrali in sprejeli kot resnico, laž« (Deklica, 11, Estonija).

- »Zahtevki za spoznavanje ljudi, ki jih ne poznam, slike golih ljudi, nadlegovanja ali pa prikazovanje prizorov samomora« (Deček, 12, Poljska).
- »Rasistična sporočila, pornografski material, nekateri pošiljajo grozljive filme, kot je npr. Russian Morgue« (Deklica, 11, Romunija).
- »Ni mi všeč, ko ljudje govorijo grdo s tabo« (Deček, 10, Slovenija).

Iz izjav otrok sklepam, da starejše otroke precej moti avtentičnost podatkov na internetu, ko za nekaj mislijo, da je resnično, kasneje pa ugotovijo, da ni. Skrbi jih, ker je na internetu veliko raznoraznih nasilnih vsebin: nadlegovanje ljudi, prikazovanje prizorov samomora, prizori umorov, nasilni prizori nad otroci, nasilje v družini ipd. Skrbi jih tudi pornografski material, na katerega naletijo brez klika nanj. Vznemiri jih tudi razpihovanje sovraštva (rasizem), potencialno nevarni kontakti in ustrahovanje.

4.3 STARŠEVSKO POSREDOVANJE IN VARNOST

Lobe (2012) je v novejši raziskavi EU Kids Online ugotovila, da več kot polovica staršev v Sloveniji izvaja neko obliko starševskega posredovanja, vključno s pogovorom. Vendar pa je vzporedno slovenska študija pokazala, da je bistveno nižji odstotek staršev, ki uporabljajo kakšno obliko starševskega posredovanja, vključno s televizijo in internetom (samo četrtnina), in celo manjši delež staršev se s svojimi otroki pogovarja o vsakodnevni uporabi interneta (Lobe 2012).

Pozitivni zgled in pogovor sta najučinkovitejši orodji staršev. Ne smemo pa pozabiti, da pogovor o občutljivejših življenjskih temah predstavlja pravi izziv (Nezasvojen 2011). Pogovor je najprimernejša oblika starševskega posredovanja in zaščite otrok, saj dejansko najbolj pomaga. Glede na to, da se čas in tehnologija spreminjata, je tudi dostop do interneta mogoč iz različnih virov, tudi preko mobilnega telefona, v knjižnicah, šolah, trgovskih centrih ipd. S tehničnimi rešitvami in programi, ki blokirajo neprimerne vsebine, lahko zaščitimo otroke le doma. Vendar to ni zaščita, ki ga bo zmeraj in povsod ščitila. Najpomembnejši je torej pogovor, aktivna vloga staršev, saj to najbolj pomaga. Starši so tisti, ki učijo otroka, ki mu pomagajo krmiliti čez problematični svet. Zmotno je misliti, da bo program boljše zaščitil otroka kot starši.

Kot pomembno se je izkazalo, da posredovanje na način omejevanja prinaša manjše tveganje. Tveganje pa zmanjšuje tudi aktivno vključevanje staršev pri uporabi IKT (npr. pogovarjanje o internetu, bližina staršev pri uporabi ali skupne spletne dejavnosti). Pri takšnem posredovanju se ne zmanjšajo internetne priložnosti (Duerager in Livingstone 2012, 4). Več o tem, na kakšen način starši nadzirajo svoje otroke, sledi v nadaljevanju.

5 STARŠEVSKI NADZOR OTROK

5.1 STRATEGIJE ZA NADZOR OTROK PRI UPORABI INTERNETA

Sprašujemo se, kakšne strategije za nadzor otrok so najbolj primerne. Ali naj starši nadzirajo otroke pri uporabi interneta ali je dovolj le dobra vzgoja preden jih pustijo brskati po njem?

Ugotovitve tudi kažejo, da starši zmanjšujejo tveganje s pogostimi pogovori o internetu, z njihovo bližino in oporo, kadar so otroci na internetu in s skupnimi spletnimi aktivnostmi. S tem pa ne zmanjšujejo dobrih strani spleta (Duerager in Livingstone 2012, 1). Z omenjenim se zmanjšuje število mlajših otrok (v starosti do 9 do 12 let), ki so vznemirjeni, kadar pridejo v stik z enim izmed spletnih tveganj (Duerager in Livingstone 2012, 1). Aktivno posredovanje staršev, ki sta ga omenili avtorici, se je izkazalo za primerno, saj je zmanjšalo spletna tveganja, brez da bi zmanjšalo spletne aktivnosti.

Zanimalo nas je, ali je primerno, da starši pregledujejo, kaj vse so otroci delali na internetu. Ista raziskava je tudi pokazala, da je preverjanje zgodovine iskanja na računalniku otroka manj priljubljeno, ker lahko pomeni, da starši otroku ne zaupajo. Veliko staršev (75 %) uporablja programsko opremo, ki preprečuje prejemanje nezaželene elektronske pošte ali okužbo z virusom. Manjše število (30 %) pa se poslužuje filtriranja (Duerager in Livingstone 2012, 2). Pregledovanje vsebin, ki so si jih otroci pogledali, torej vodi v pomanjkanje zaupanja.

Insafe (2012, 8) je podal nekaj nasvetov za starše, kako bi otroci varnejše brskali po internetu:

- »za svojega otroka bi starši morali ustvariti poseben uporabniški račun v operacijskem sistemu (Windows, Linux, Mac OS), ki je nameščen na računalniku, in v tem računu vklopiti funkcije starševskega nadzora;
- preveriti funkcije starševskega nadzora v internetnem brskalniku in iskalniku. Posebej skrbno se poučiti o možnostih družinskih nastavitvev;
- mladim uporabnikom interneta bi morali predlagati uporabo otrokom prijaznih iskalnikov;
- shraniti spletne strani, ki jih otroci najpogosteje obiskujejo, v njihovo mapo Priljubljenih (Favorites) v brskalniku. Tako bodo svoje najljubše strani obiskovali vedno znova in ne bodo potrebovali iskalnika«.

Smiselno je tudi, da se starši nahajajo v bližini, ko otrok uporablja internet, in se pogovarjajo o tem, kaj počnejo na internetu. V raziskavi iz obdobja 2009–2011 je bilo ugotovljeno, da se največ slovenskih staršev (67 %) nahaja v bližini, ko otrok uporablja internet, malo manj kot dve tretjini staršev (62 %) pa se z otroci pogovarja o tem, kaj počnejo na spletu (Lobe in Muha 2012, 8).

5.2 DOLOČITVE PRAVIL OTROKOM PRI UPORABI INTERNETA

Pomembno je, da si starši vzamejo dovolj časa in svojim otrokom pojasnijo svoje skrbi glede njihove izpostavljenosti nevarnostim interneta in neprimernim vsebinam, ki jih tam najdejo, ter jim poskušajo postaviti pravila pri uporabi interneta.

Insafe (2012, 14) je podal tudi nekaj zlatih pravil, ki so namenjena staršem otrok:

- starši bi morali več časa posvetiti otrokovi uporabi interneta in se pozanimati, kaj počnejo njihovi otroci na internetu. Otroci bi jim morali pokazati, »kako komunicirajo s prijatelji;
- naučiti bi jih morali, naj na internetu zaščitijo svojo zasebnost:
  - ustvarijo naj varne profile in vklopijo nastavitve zasebnosti;
  - skrijejo naj svoja gesla;

- stike naj imajo le z ljudmi, ki jih poznajo v resničnem življenju;
- preden na internet naložijo svoje fotografije ali fotografije družine, hiše, šole idr., naj vedno vprašajo za dovoljenje starše;
- osebne podatke, kot so telefonska številka, naslov, šola, ime moštva idr., naj posredujejo le tistim, ki jih v resničnem življenju dobro poznajo;
- domači računalnik bi moral biti postavljen v skupnem prostoru, da bi starši lahko vedno nadzorovali dejavnosti, ki se odvijajo na njem;
- starši bi morali skupaj z otroci preveriti, ali znajo:
  - zavrniti stike ali blokirati osebe na seznamu stikov;
  - uporabljati varnostne in poročevalne funkcije, ki so na voljo na spletnih straneh, ki jih obiskujejo;
- otrokom bi starši morali pokazati, da jim lahko zaupajo in se z njimi pogovorijo tudi o svojih napakah, da bi lahko skupaj poiskali rešitve. Napake so del učnega procesa«.

Pravila, ki jih navaja Insafe, so številna in zelo težko dosegljiva, saj starši ne morejo bedeti nad vsakim otrokovim korakom na internetu, sploh danes, ko je internet dostopen povsod. Neprimerne spletne strani pa so vse bolj agresivne in se pojavljajo že v manjših podokencih na drugih straneh. Otrok ni mogoče popolnoma zavarovati pred različnimi neprimernimi spletnimi vsebinami in velika verjetnost je, da se bodo enkrat srečali z njimi, bolj je mogoče pomembno dejstvo, da so pozorni na to, katere podatke zaupajo neznanцу in da se ne srečajo z neznano osebo brez dovoljenja staršev.

5.3 KJE DOBITI INFORMACIJE O VARNEJŠI UPORABI INTERNETA

V raziskavi, ki je bila izvedena leta 2010, je bilo ugotovljeno, da največ informacij in nasvetov o varni uporabi interneta dobijo vprašani (tako splošna populacija kot mladi) v krogu družine in prijateljev (84 % oz. 80 %). Zelo pomemben vir so tudi različni klasični mediji in internet. Najmanj informacij in nasvetov o varni uporabi interneta pride do vprašanih s strani vlade in lokalnih oblasti. Kot vir nasvetov o varni rabi interneta so anketirani med naštetimi spletnimi stranmi najpogosteje navedli spletno stran Safe.si, nato Spletno oko in nazadnje Nasvet za net. V starostni skupini 10–18 let

je bilo takih, ki so obiskali spletno stran www.safe.si, ena tretjina, med starejšimi pa le desetina (Šinigoj in drugi 2010).

Informacije o varni uporabi interneta lahko danes dobimo tudi v šoli, pri raznih institucijah, na različnih spletnih straneh, v različnih jezikih. Na voljo so nam tudi mnoge knjige in priročniki in pa tudi tečaji, ki so namenjeni staršem in otrokom, da bi varno uporabljali internet. Informacij je za starše in otroke več kot dovolj, le poiskati jih je treba.

6 IZVEDBA RAZISKAVE

6.1 METODOLOŠKI PRISTOP

V raziskavi sem uporabila metodo fokusnih skupin. Fokusna skupina predstavlja skupino posameznikov, ki jo izbere raziskovalec z »namenom, da se pogovarjajo o določeni temi, ki je članom fokusne skupine poznana že vnaprej« (Termania 2014). Klemenčič in Hlebec (2007, 7) fokusne skupine definirata kot »srečanje skupine ljudi, ki se usmerjeno pogovarjajo na vnaprej znano temo, pogovor pa poteka po določenem načrtu«.

Poznamo dve vrsti fokusnih skupin (Termania 2014):

- homogena – skupina enako mislečih;
- heterogena – posamezniki z različnimi stališči.

Fokusna skupina združuje »kompleksen tristranski komunikacijski proces, v katerem (Klemenčič in Hlebec 2007, 8):

1. organizacijska skupina določi, katere informacije potrebuje od udeležencev fokusne skupine;
2. se razvije pogovor med udeleženci fokusne skupine o izbranih temah;
3. člani organizacijske skupine povzamejo, kar so se naučili od udeležencev fokusne skupine«.

Metoda intervjuja

Značilnosti intervjuja (Bizjak 2009):

- zelo prilagodljiva tehnika za zbiranje podatkov, mnenj, za raziskovanje načinov razmišljanja in motivacije;
- omogoča poglobljanje razumevanja problema;
- zahteva veliko časa;
- omogoča zbiranje podatkov na majhnem vzorcu ljudi;
- zahteva spretnost (ki jo pridobimo z vajo);
- uporabna pri manjših preglednih raziskavah in študijah primerov;
- lahko jo kombiniramo z drugimi metodami.

6.1.1 Izbor vzorca in izvedba

Opravila sem štiri fokusne skupine. Namen raziskave je bil analizirati tveganja, s katerimi se otroci srečujejo na internetu, in ugotoviti, kolikšna je ozaveščenost staršev o nevarnostih in rešitvah za te na internetu in katere skrbi imajo. Skušala sem tudi ugotoviti, kaj bi starši potrebovali za lažjo zaščito svojih otrok.

Pri izbiri sodelujočih so mi pomagale različne učiteljice, katerim sem napisala prošnje in navodila. Pogovore sem posnela z diktafonom, kar mi je olajšalo delo pri interpretaciji rezultatov. Moderator sem bila jaz sama. Skupine sem oblikovala glede na starost otrok staršev.

Prva fokusna skupina je bila najtežja, saj so bili starši zbrani po napornem roditeljskem sestanku ter tako precej odsotni in slabe volje. Vseeno sem se veliko naučila in tako tudi lažje izpeljala preostale skupine.

Prvo fokusno skupino sem opravila v Osnovni šoli Celje, po roditeljskem sestanku, dne 2. 4. 2013. Fokusna skupina je trajala 80 minut. Udeleženci so bili starši, ki so bili prisotni na roditeljskem sestanku. Sodelujočih je bilo 7 oseb, od tega je bilo 6 oseb ženskega spola. Udeleženci so bili različne stopnje izobrazbe, in sicer: 3 osebe s

srednješolsko izobrazbo, 2 osebi z visoko ali višješolsko izobrazbo in 2 osebi z univerzitetno izobrazbo. Udeleženci so bili stari od 37 do 49 let, njihovi otroci pa od 12 do 15 let. Njihovi mesečni prihodki so znašali od 1000 do 2000 EUR. Prostor je bil nevtralen – učilnica.

Drugo fokusno skupino sem opravila v učilnici v Štorah, dne 4. 4. 2013. Udeleženci so bili naključno izbrani. Fokusna skupina je trajala 95 minut. Sodelujočih je bilo 7 oseb ženskega spola in 1 oseba moškega spola. Prevladovali so udeleženci z višjo ali visoko izobrazbo, teh je bilo 5, ostali pa so imeli končano srednjo izobrazbo. Udeleženci so bili stari od 37 do 45 let, njihovi otroci pa od 9 do 11 let. Njihovi mesečni prihodki so znašali od 1100 do 2500 EUR. Prostor je bil nevtralen – učilnica.

Tretjo fokusno skupino sem opravila v Celju, dne 15. 8. 2013. Udeleženci so bili naključno izbrani. Fokusna skupina je trajala 75 minut. Sodelujočih je bilo 8 oseb ženskega spola. Udeleženke so imele različno izobrazbo: 3 osebe s srednjo izobrazbo, 2 osebi z višješolsko in 3 osebe z univerzitetno izobrazbo ali več. Udeleženke so bile stare od 42 do 50 let, njihovi otroci pa od 12 do 17 let. Njihovi prihodki so znašali najmanj 1000 EUR, največ pa so prihodke opredelili kot »višji razred«. Fokusna skupina se je odvijala v stanovanju.

Četrto fokusno skupino sem opravila v Ljubljani, v naselju za mlade družine, dne 20. 8. 2013. Udeleženci so bili naključno izbrani. Fokusna skupina je trajala 90 minut, sodelujočih je bilo 8 oseb, od tega le 1 oseba moškega spola. Udeleženci so bili različne izobrazbe, in sicer 5 oseb s srednjo izobrazbo, 2 osebi z univerzitetno izobrazbo in 1 oseba z visokošolsko izobrazbo. Udeleženci so bili starosti od 34 do 40 let, njihovi otroci pa od 6 do 8 let. Njihovi prihodki so znašali od 800 do 3000 EUR. Fokusna skupina se je odvijala v stanovanju.

6.2 ANALIZA

6.2.1 Uporaba interneta

Prvo vprašanje se je nanašalo na uporabo interneta, tako staršev kot otrok. Zanimalo me je, zakaj uporabljajo internet in v kakšne namene.

Starši 6–8-letnikov uporabljajo internet za socialna omrežja, kot je Facebook, za elektronsko pošto, pregled novic, v službene namene, za spletno bančništvo in spletne nakupe. Njihovi otroci pa uporabljajo internet zgolj za gledanje risank na YouTubeu, igranje igrice in poslušanje glasbe. Ena od mam pravi: »Neki časa so 'meli pa tut eno slovensko spletno stran s takimi vajami za predšolske otroke. Ena družina, Lili in Bine, dobrodošli v deželo Lili in Bine, kjer je lahko delala različne vaje, tist' ji je b'lo tut k'r vseč« (Lara, 40, Ljubljana), internet se skratka da precej dobro izkoristiti.

Starši 9–11-letnikov uporabljajo internet podobno kot starši mlajših otrok, torej v službene namene, za spletne nakupe, iskanje različnih informacij, za e-bančništvo, Facebook, elektronsko pošto, pregledovanje novic, oddaje, poslušanje glasbe, iskanje spletnih učbenikov in knjig, Skype in YouTube. Ena od mamic pravi: »Če karkoli kupujem, si pomagam z internetom, ker mi je lažje, da potem grem k'r v tisto trgovino. Ko mi je stvar vseč, da grem tja, že vem, da jo 'ma in že k'r 'mam, kupim. Ne da se mi, da sem preveč časa v trgovini in iščem iz ene trgovine v drugo, kje bi to našla« (Jerica, 37, Štore). Njihovi otroci uporabljajo internet v šolske namene, za igranje igrice, Skype, Facebook, poslušanje glasbe, elektronsko pošto, spletno vadnico, YouTube in za gledanje filmov, risank in spremljanje športa.

Starši 12–17-letnikov uporabljajo internet za pregled novic, iskanje informacij, elektronsko pošto, branje spletnih blogov, v službene namene, za učenje in Skype. Njihovi otroci pa internet uporabljajo za Facebook, Skype, Twitter, Torrent, za filme, igrice, nanizanke, prodajanje na spletu, poslušanje glasbe, za povezovanje med prijatelji, v šolske namene, elektronsko pošto in spletno nakupovanje.

Iz tega je razvidno, da uporaba interneta s starostjo otrok narašča, kar je normalno, saj majhni še niso sposobni uporabljati interneta za toliko različnih namenov, saj so se šele seznanili s pisanjem in jim gre to zelo počasi.

Starši o uporabi interneta pri najstarejših otrocih pravijo:

- »Facebook največ. Nalogo dela kar prek Facebooka« (Alenka, 41, Celje).
- »Ja, to, Facebook pa kdo je kaj napisal, pa kdo je dal kakšno sliko gor« (Jasna, 38, Celje).
- »Facebook, normalno, tudi po Skypu se pogovarjata, iskanje informacij, na Facebooku pa zadnje čase več ne držimo nadzora« (Sanja, 50, Celje).

Raziskava iz leta 2011 je pokazala, da ima kar 74 % slovenskih otrok, starih 9–16 let, ustvarjen profil na spletnih straneh socialnega mreženja, s čimer se uvrščajo precej nad evropsko povprečje. Velika večina (89 %) otrok je osebe, s katerimi komunicirajo prek spleta, najprej spoznala v živo (Lobe in Muha 2011).

6.2.2 Mnenje o internetu

Pri drugem vprašanju me je zanimalo mnenje fokusne skupine o internetu.

Starši najmlajših otrok pravijo, da je internet pomemben zlasti zaradi enostavne in hitre dostopnosti do informacij, risanke, pesmi, slike, nasveti, novice ipd. Kar se tiče negativnih plati interneta, starši predvsem poudarjajo, da niso vse informacije točne, poleg tega pa lahko hitro postanemo zasvojeni in dejansko preveč časa preživimo na njem.

»Super iznajdba, ne vem. Res si ne predstavljam, da bi b'li brez. Valda je ful informacij. Js bi si sicer ful želela, da bi b'le informacije točne. Sej je, sam dost' je pa tudi neumnosti. Bolj ko rabiš strokovno, ni ne. Sej maš neke portale, pa zgodovinski arhiv ... je že ful neki skeniran', ne rabiš tja. Vse je gor, ti si sam izbereš. Tuki je super, da ti ni treba ven iz hiše, al' pa postle celo. Sam' kolk cajta to zaprav' mo tud« (Tadeja, 35, Ljubljana).

Starši malce starejših otrok (9–11 let) pravijo, da je pozitivna stran interneta dostop do raznih informacij, kar daje ogromen prihranek na času. Na internetu je toliko koristnih stvari za šolo, otroci se lahko naučijo tujih jezikov s pomočjo gledanja risank ali s pomočjo igrice, kot pravi ena od mam: »Ugotovila sem, da sin super govori angleško, menim, da predvsem zaradi igr'c, ki so v angleščini. Vsaj zaradi tega so torej igr'ce fajn« (Darinka, 45, Štore). Kot negativno stran interneta so predvsem izpostavili to, da otroci interneta ne uporabljajo koristno, namesto da bi si z njim le pomagali pri nalogah, iščejo rešitve nalog. »Mislim, da bi mogle uporabljat' računalnik kot dodatek k neki osnovi znanja, 'majo ga pa glih kontra, ne, se pravi, emm, najprej tja pogledajo, pa probajo dobit informacije, zato, da rešijo nalogo, ne pa zato, da jim je v pomoč. To pravijo tudi prijateljice, ki imajo isto stare otroke, isti problem, kar se tiče tega« (Tjaša, 39, Štore). Poleg teh problemov starši pravijo, da so problematična tudi socialna omrežja, še posebej Facebook, zaradi objavljanja osebnih fotografij in žaljivih komentarjev.

Starši najstnikov (12–17 let) so izpostavili predvsem negativno mnenje o internetu. Kot pozitivno so le izpostavili hiter dostop do informacij. Negativno pa je to, da internet najstnikom slabša komunikacijo, izražanja so nerazumljiva, sleng je vedno bolj izrazit. Poleg tega pa so otroci tudi manj družabni, čeprav se en starš s tem ravno ne strinja, saj se družijo tudi na spletu. Verjetno so pri družabnosti ostali starši predvsem mislili na fizično druženje (sprehod v naravo ipd.) in ne na splošno druženje. Navajajo tudi zasvojenost z igricami, razkrivanje identitete, Facebook, žaljivke in zmerjanje na Facebooku in preveč informacij, kjer se ne ve, katere so točne in katere ne. Predlagajo, da bi bila uporaba interneta pri otrocih bolj koristna, če bi jih pravilno usmerili in jim omejili uporabo, otrokom je treba pokazati nekaj zanje uporabnega, da se kaj naučijo, da se jih usmeri predvsem k dobremu in čim dlje od nevarnosti.

»Mene bolj moti, da ne znajo več komunicirat, da se ne znajo več lepo pogovarjat. Da v bistvu so te socialne mreže. Ta spletna omrežja ... da je to njihov način življenja zdej. Pogovarjanja in druženja« (Iris, 49, Celje).

»Izražanja pa sploh. Izražanja pa sploh, sej ne razumeš več niti, kaj pišejo, stavek ja ... pa v angleščini, pa kaj tiste kratice pomenijo. In manj so družabni« (Alenka, 41, Celje).

»Ne, to ne bi rekel, da so manj družabni, ampak sleng pa je bolj izrazit, to pa zapažam tud sam. Izrazito, ne. Da so manj družabni, ne, to ne, vsaj trenutno ne, je pa res, da preživijo pa več časa na spletu kot smo mi, naša generacija. Tisto pa, kar pa so pomisleki glede vsebine, pa preprečevanje sigurno ni pot. Otroka je treba usmerit, da se zna distancirat od nečesa, drugič pa, da smo sposobni omejevat« (Boris, 45, Celje).

Strinjam se, da je internet lahko zelo negativen, kot tudi s tem, da je lahko zelo pozitiven. V bistvu je odvisno od samega uporabnika interneta, kako in zakaj ga bo uporabljal. Veliko vlogo imajo pri tem starši, saj je pomembno, da jih usmerjajo in predvsem da se z njimi veliko pogovarjajo.

Internet je prostor, kjer lahko najdemo ogromno informacij in možnosti za učenje, vendar pa so te informacije nezanesljive. Potrebno jih je prebirati kritično in premišljeno, saj lahko na internetu pripombe ali informacije objavi kdor koli. Nekritično razmišljajo predvsem mladi. Pogosto iščejo informacije o osebnih in zdravstvenih težavah, pri tem pa lahko najdejo strani z napačnimi, neresničnimi ali zavajajočimi informacijami (Safe.si, 2012a).

6.2.3 Skrbi glede otrokove uporabe interneta

Starši imajo tudi skrbi, ko otrok uporablja internet. Starši najmlajših (6–8 let) otrok se predvsem bojijo, da bi otrok naletel na neprimerne vsebine, predvsem na pornografijo in nasilne vsebine. Řičan et al. (1999, 15) pravijo, da pornografija škodi otrokom, ker jim krajša otroštvo, prezgodaj prebuja spolno čutenje. Šterk (2009, 21) pravi, da je zelo preprosto najti na internetu spletne strani z izredno nasilno vsebino. To so sovražna tekstovna ali avdio-video sporočila, nasilne igre, spolno zlorabljanje in nadlegovanje. Starše skrbijo tudi pasti, kot so kontrola in vdor v zasebnost. Prav tako jih tudi skrbi glede časovne uporabe interneta, saj nihče noče, da otroci postanejo zasvojeni z njim.

Novejša raziskava iz leta 2013 (Ris, 2013) je pokazala, da je največja skrb staršev, da bi bili otroci kontaktirani s strani odraslih oseb, ti stiki pa bi bili neprimerni (61 %), sledijo skrbi več kot polovice staršev, da bi otroku sledil s pomočjo geolokacijskih storitev (53

%). Starši otrok, ki imajo dostop do interneta na mobilnem telefonu skrbi, da bi otrok naletel na neprimerne spletne strani (55 %). Skrbi vzbuja tudi možnost zmenjava golih fotografij preko mobilnega telefona (44 %). Slednje bolj skrbi starše otrok, ki uporabljajo pametne telefone (49 %). Pri temu so bolj zaskrbljeni očetje kot matere (46 %) (Ris, 2013).

»Ja, recimo Facebook. Eni vse devajo gor, kar ni najbolj priporočljivo, dobiš, ne vem, gor ... to je tak', da si dal vse slike, ne vem, na javno gor. Mislim, ni več neke zasebnosti« (Simon, 39, Ljubljana).

»Ja, mene to skrbi, da na računalniku, da bi mi otroci hitr' prišli do nekih neprimernih vsebin. Internet se da sicer zaščitit doma, ampak niso vedno doma, so tut kje drugje, t'ko da, to me skrbi, da bi preveč tega uporabljala, pa da bi do neprimernih vsebin prišla« (Lara, 40, Ljubljana).

Starše otrok, starih 9–11 let, skrbi prav tako zasvojenost z internetom, poleg tega pa jih skrbijo tudi nepoznani stiki iz Facebooka, razkrivanje identitete, komunikacija z neznanci in mogoče sestajanje z njimi.

»Ja, ta Facebook. Ta starejši, mislim, da je majčken bolj previden v teh stvareh in ima dodane v večini samo takšne ljudi, ki jih pozna. Ta mlajši sin pa ni t'ko z'lo previden in ima dodanih k'r precej ljudi, ki jih ne pozna osebno al' pa da bi jih recimo poznal preko prijateljev, kar mi pa ni všeč in me mal' skrbi glede tega« (Jerica 37, Štore).

»Ja, komunikacija z neznanci in mogoče sestajanje z njimi. Nič nimam proti spletnemu spoznavanju, ampak po pameti in z veliko mero previdnosti« (Darinka, 45, Štore).

»Moja hčera, ko je b'la še mlajša, je napisala »igre« in so b'le recimo seks igre. Sploh pa ta spletna vabila od koga ... s komerkoli se lahk' pogovarjaš. Ne vem, je b'la na eni igr'ci kmetija, ne vem. In tam se lahk' k'r pogovarjaš. In tam je bil k'r gor en in se je z njo hotel pogovarjat« (Katja, 40, Štore).

Lahko se zgodi, da otroci sklenejo zelo močna prijateljstva z osebami, ki jih spoznajo na internetu. Kljub temu, da oseb v resnici ne poznajo, osebam pogosto zaupajo. Ker se ne zavedajo nevarnosti, pogosto ne povedo staršem, da bi želeli te nove prijatelje spoznati tudi v živo in se pogosto srečajo brez spremstva staršev (Insafe 2012, 11). Starše skrbijo tudi žaljivi komentarji prek teh socialnih mrež, vendar so v raziskavi iz leta 2011 avtorice Livingstone, Haddon, Görzig in Ólafsson prišle do ugotovitve, da so otroci večkrat bili ustrašeni nasploh kot pa le na internetu. Vendarle je starše prestrašil primer tiste punce, ki je naredila samomor zaradi spletnega ustraševanja. Starši pravijo, da jih skrbijo tudi klepetalnice ob igrah in neprimerna vsebina. Predvsem jih skrbi, ker je internet prisoten povsod in zato otrokove uporabe skoraj ne morejo več nadzirati.

Starše najstnikov (12–17 let) najbolj skrbi, da bi prišlo do zlorabe identitete, stika z neznano in posledično nevarno osebo, razkrivanje osebnih podatkov, žalitve, neprimerne vsebine, nadlegovanje, kraja identitete, pedofilske strani, lažni profili in predvsem, ker na internetu ni meja, vsak lahko piše, kar hoče in kar si izmisli. Starši so se ob tem vprašanju spomnili primera, ko je najstnica naredila samomor zaradi nadlegovanja na Facebooku. Pravijo, da so žaljivi komentarji na Facebooku pri nas že prisotni. Navedli so primer deklice, ki je popila prašek, ker so jo žaljivi komentarji tako prizadeli. Internet predvsem daje možnost, da si ustvarimo profil, elektronski naslov, povsem anonimno, dodamo lažne podatke, saj teh podatkov nihče ne preverja. Tako si lahko otroci upajo več, kot bi si pri fizičnem druženju.

»Da bi prišlo do zlorabe, da bi ga kdo prizadel. Lahko bi se tudi zmenil s kom, neznancem, pa bi se izkazalo, da je kdo pokvarjen v resnici« (Alenka, 41, Celje).

»Naš, mislim, da ima same take, ko se zastopi z njimi. Sem pa slišala tut vsakega tolk' časa kej. Tut nazadnje, ko je en fant, sosedov ne, je nekaj napisal na Facebook. Pa pol so začel' še drugi pritrjevat, da je res in tako. Ne, ni mislil ta otrok, ne, da bo koga prizadel, pa mu je pol mamica razlož'la, da lahk prizadane« (Pia, 41, Celje).

»Ja, slišala sem, evo, to sem pa slišala pri nečakinji, ne, da je vtipkala Sneguljčica, ne, pa pol je prav'la svakinja, da je slišala neke čudne glasove, ne, pa je vid'la, da je b'la neka druga Sneguljčica« (Pia, 41, Celje).

6.2.4 Tehnike vodenja pri otrokovi uporabi interneta

Starši najmlajših so prisotni, ko otroci uporabljajo internet, jim pomagajo pri iskanju informacij ter se veliko pogovarjajo z njimi. Računalnik so starši zaščitili z geslom, tako da otroci sami do njega ne morejo dostopati. Nekateri pa imajo tudi filter starševskega nadzora.

»Ja, js sem povsod zraven ... imam geslo, filter starševskega nadzora, skupaj se učiva varnega klikanja in veliko se pogovarjava« (Monika, 34, Ljubljana).

»Js vidim internet kot orodje za pridobivanje informacij, pa ga uporabljava skupaj; iščeva slike, informacije, podatke k'r na primer o naravi, živalih. Videje ji iščem in predvajam jaz. Pri uporabi interneta za igrice sem fizično prisotna in pogledujem na monitor ...« (Tanja, 37, Celje).

»Tudi pri nas je računalnik v kuhinji, tako da, če kaj brska, da bi risanke iskala ali pesmi, sem vedno zraven« (Dolores, 34, Ljubljana).

Starši 9–11 let starih otrok te usmerjajo pri uporabi, jih poučujejo, da je računalnik orodje za delo, iskanje informacij, so prisotni v neposredni bližini ob otrokovi uporabi in se z njimi pogovarjajo. Ena mama je poudarila, da je otrokom prepovedala obiskovanje anonimne (neprimerne) strani »Ask«, ker je videla, da tam pišejo neprimerno vsebino ter da ima dogovor o časovni uporabi.

»Na žalost otroka vesta o internetu dosti več kot jaz. Jima zaupam, zato nekih prepovedi razen uporabe anonimne strani Ask nimata. Imamo pa dogovor o času. Če ga predvsem sin prekorači, enostavno izklopimo varovalko in problem je rešen« (Darinka, 45, Štore).

»Jih usmerjamo, da to je eno orodje, ki ga lahk' uporabljajo za koristi, da ima neke namene praktične in jim to tut povemo tak. Je pa tut en kontakt, pripomoček, da gleda recimo poljske filme, da se učijo tuje jezike, ali pa angleške, gledajo tut angleške igre« (Klemen, 45, Štore).

Starši 12–17-letnikov uporabljajo različne tehnike vodenja, kot je usmerjanje in vodenje pri uporabi, časovno omejevanje, vlivanje odgovornosti, kontroliranje njihove uporabe, pogovor o posledicah, poučevanje otrok o koristni uporabi, pomoč pri iskanju koristnih informacij ipd.

»Moji hčeri, mislim, da se podzavestno vtikujem in vmešavam v stvari, ki jih moja mama sploh ni ved'la o men' in ... skušam nekak' sprejemati internet in vse« (Jasna, 38, Celje).

»Imamo kontrolo, pa včasih oče tut pogleda, ne, ko ima dostop, ne. Pa vidim, da so b'li ponoč' gor. To se mi ne zdi v redu. Tak' da ima določene prednosti, ne, določene pomanjkljivosti, ne. Poznam pa tut primere, ne, ko jim je to vse. Nimajo nekih prijatlov, pa ne grejo v družbo med ljudi. Ja, je lahka to k'r problem, ne« (Sendi, 45, Celje).

»Dobr', hčera, ko je že mal' odrasla, ve, ne. Drugač', da bi pa do dveh zjutri čepela gor, to je pa drugač', ne. Je treba k'r postaviti meje, ne« (Sendi, 45, Celje).

Najmočnejši orodji, s katerimi lahko starši zaščitijo svoje otroke pred nevarnostmi v vsakodnevnem življenju, sta pogovor in pozitiven zgled (Nezasvojen, 2011). Podobno sta ugotovili Duerager in Livingstone, da starši, ki omejujejo uporabo interneta, zmanjšujejo tveganje (Duerager in Livingstone 2012, 4).

Ugotovitve tudi kažejo, da starši zmanjšujejo tveganje s pogostimi pogovori o internetu, s svojo bližino in oporo, kadar so otroci na internetu, in s skupnimi spletnimi aktivnostmi. S tem pa ne zmanjšujejo dobrih strani spleta (Duerager in Livingstone 2012, 1).

6.2.5 Področja/tematike, pri katerih so starši najbolj uspešni, in področja, ki so jim najtežja

Staršem najmlajših otrok (6–8 let) je najtežje, da se otroci hitro navadijo na igrice in potem postanejo z njimi zasvojeni. Težko se z njimi pogovarjajo o časovni omejitvi igrice, saj jim ne ugaja. Uspešno področje predstavlja iskanje informacij.

»Časovna omejitev. Otroke kar potegnejo notri te igrice« (Monika, 34, Ljubljana).

Starši otrok, starih od 9 do 11 let, pravijo, da se je naporno pogovarjati z najstniki, saj se ti ne znajo pogovarjati. Najpogostejša tema pogovora je uporaba interneta, kaj smejo uporabljati in česa ne, koliko časa so lahko za računalnikom. Pogovarjajo se tudi o obnašanju na internetu, o tem, kako se osebe počutijo, ko jim nekdo nameni toliko negativnih besed, potem omenjajo tudi članek, kjer je zabeležen samomor najstnice zaradi spletnega nadlegovanja. Ena od pogostih tem so tudi spletne nevarnosti, saj starši pogosto opozarjajo nanje.

»To je blazno naporno pri najstnikih, ker se ne znajo pogovarjat'. In če otroci še doma nimajo celice zdrave. Tam se enostavno gredo tist' in jih težko dobiš. Tak da, prvo bi mogli vedet, družina je celica, ne ulica, ne televizija, ne internet, ne revije, ne časopis, to je vse družina. Tak pač tempo je in starši pridemo utrujeni in smo premal' na igrišču. Na internetu pol zidajo hiše, vrtnarijo, ne vem, vse žive igr'ce so« (Tjaša, 39, Štore).

»Pogledaš in se včasih zgroziš (komentarje na Facebook), tak' da pol tut tiste ljudi, ki poznamo, mamice teh otrok se takoj nekak obveščamo, če je bilo primerno od tega njenega otroka. Pa zakaj se je počut'la tak, da je dobila tolk' negativnih besed in misli, da je tut mogla dat' na socialno omrežje. To ni zdej punca, fant, vsi so enako. Med sabo se ne znajo pogovarjat, ne znajo se kregat pa ne znajo reševat konfliktov. Pa tega jih nihče ne uči« (Tjaša, 39, Štore).

»Mi smo zdej to mel', s to šolo, na šoli, ne, da je ena deklica prašek spila, no. Pol smo pa mel', kdo je začel, ker je to bolj prikrito. Sem slišala. To se ni vedlo dejansko, kateri otrok je s kakšno žalitvijo začel. Ker je pač spila prašek, tolk' jo je prizadel, da je pol iz

tega ratal' z'lo velik halo. In mislim, da so se otroci tist' trenutek ustrašili, da kakšno moč ima beseda, da je vplivala na to deklico. Js sem na primer naredila vse, da smo se o tem pogovarjali, kak' so pa drugi starši, pa ne vem« (Tjaša, 39, Štore).

Starši najstarejših (12–17 let) pravijo, da se z otroci pogovarjajo predvsem o tem, koliko časa so lahko na računalniku.

»To je t'ko ne, če v neki družini obstajajo postavljene meje, ki obstajajo skozi leta in leta, potem načeloma ni nobena tema, ki bi bila naporna, da bi rekel odstopa. Primer bom navedel. Če pri nas vemo, da se gre pri tej uri spat, potem otrok ve, da se takrat vse aktivnosti zaključijo. Pri en' mu drugemu recimo, ko nima t'ko tak', zna bit problem, ker otrok skuša zmerej dosešt, kar je včeraj užival. To je tisto, kar je dr. Godina rekla, kaj je fajn in kar je prav« (Boris, 45, Celje).

»Ja, to, da bi bila rada predolgo na računalniku, pa tiste igr'ce« (Sendi, 45, Celje).

»Ja, to, da obstaja še samo računalnik in tist' Facebook« (Pia, 41, Celje).

6.2.6 Kaj vznemiri otroke na internetu

Večina staršev 6–8-letnikov še ni imela slabih izkušenj, ker so vedno zraven, ko otrok uporablja računalnik. Nekateri pravijo, da vznemirijo otroke podobe na videih, če je otrok sam klikal in naletel na to vsebino.

»Ja, je pa res, ko je b'la enkrat majhna, pa je vid'la eno risanko, ko sem pa pol šele čez neki časa poslušala, je bil o neki Disnijevi princeski, ne, je bil nek tak daljši odlomek, pa sem šele pol pokapirala ... no, sej ona je b'la še premajhna, no, da je b'lo besedilo z'lo tako, spolno, no. Mislim, da je b'la neka ironija na neko ... ampak slike so b'le pa iz prave, ne ... mislim, ona je pa sam slike gledala, ne ... pa js poslušam, pa kaj pa je to neki čudnega. Mislim, sem b'la zlo šokirana, ona pa se je smejala, pa plesala, mislim, ni dojela, no ... sem b'la bolj js šokirana. Takrat je zame bil mal šok, ne, na YouTubu, če

gleda neko risanko, da ... čeprav predlaga pol naprej še neke risanke, ne, sam so lahk' tut take z ironijo, ne« (Lara, 40, Ljubljana).

»Podobe na videjih, če je klikala sama ...« (Tanja, 37, Celje).

Starši 9–11-letnikov v večini niso imeli še slabih izkušenj, nekateri izpostavljajo le neprimerno vsebino (pornografijo), na katero otrok naleti. Mama 9-letne deklice je povedala, da sta s sošolko med poslušanjem glasbe na YouTubu naleteli na neprimerno vsebino v povezavi s spolnostjo in sta bili šokirani.

»Enkrat mi je povedala, da sta šle k eni sošolki domov delat nalogo in sta si glasbo dale. Na YouTubu, ne. Ena želja je tvoja, ena pa moja. Pol se jima je pa odprlo neki, kar je bilo v povezavi s spolnostjo in sta b'le z'lo šokirane in sem b'la z'lo stroga, da se ji to več ne sme zgodit', da sem vesela, da mi je povedala, ampak da enostavno, če se jima še enkrat kej takega zgodi, da mi more nujno povedat« (Erika, 37, Štore).

6.2.7 Vpliv interneta na otroke

Starši iz prve skupine (6–8-letnikov) pravijo, da je pozitiven vpliv interneta, da razširja obzorja, nudi veliko informacij za šolo, študij in zabavo. Razvija se radovednost in iniciativnost. Je dober za družabnost. Negativen vpliv: slabi inovativnost, slabi kreativnost in logično razmišljanje. Otroci hitro postanejo zasvojeni z njim in potem se le virtualno družijo z ljudmi in posledično je vedno manj fizičnega stika z ljudmi. Postanejo precej nedružabni. Lahko naletijo na pornografije oziroma neprimerno vsebino, kar lahko nanje negativno vpliva, če jih starši ne poučijo o tem, kaj je zdravo in kaj nezdravo. Na internetu lahko vidijo veliko negativnih stvari, če se koraki uporabe ne začnejo z odraslo osebo. Vsebine, ki jih otrok lahko vidi in/ali prebere, pogosto ne razume, lahko vidi izkrivljene podobe, lahko pride v stik z neprimernimi osebami itd.

»V pozitivnem smislu nudi veliko informacij za šolo, študij, zabavo ... kakor ga kdo zna uporabiti« (Teja, 38, Ljubljana).

»Vpliv interneta na otroke, mislim, da z'lo dobr', ker oni pač vejo, da tam se nekaj dogaja in kažejo neko radovednost, iniciativnost in to je sploh dobr', da se razvija, ne« (Klara, 37, Ljubljana).

»Izobraževalno, družabno, poučno, lahko pa tudi seveda negativno v smislu odvisnosti, nedružabnosti, virtualno druženje z ljudmi in posledično premalo fizičnega stika z ljudmi. Potem ogledi pornografije oz. prepovedanih stvari, če jim ne predstavi, kaj je kaj in kaj je zdravo in nezdravo ... sicer ne vidim toliko negativizma, če se prvi koraki z internetom začnejo z odraslo osebo, kateri otrok zaupa. To je to. In da tudi šola prakticira to« (Dolores, 34, Ljubljana).

Starši iz druge skupine (9–11-letnikov) so izpostavili predvsem negativni vpliv interneta in pravijo, da tehnologija in internet kradeta otroštvo otrokom in so tudi manj motorično-gibalni. Starši pravijo, da ga začnejo uporabljati prezgodaj in so potem nemotivirani za naravo. Lahko naletijo tudi na neprimerne vsebine. Internet ima negativen vpliv na možgane, na način komuniciranja, reševanja problemov in medsebojne odnose. Otroci so zelo asocialni. Ravno zaradi interneta je vse manj fizičnega druženja in gibanja. Učitelji tudi opazajo, da imajo otroci slabši besedni zaklad, ker manj berejo knjige.

»Mislim, na splošno, ta tehnologija in računalnik se mi zdi, da krade pravo otroštvo našim otrokom. Ni ... mislim ... in motorično gibalno in ker jim manjka, z'lo hitro začnejo uporabljat' računalnik in predvsem internet. Že z'lo mali otroci poznajo YouTube in so pol z'lo nemotivirani za naravo. In pol lahk' vidijo določene vsebine, neprimerne« (Erika, 37, Štore).

»Na splošno, ogromn'. Način življenja mladih se je popolnoma spremenil. Namesto, da bi se gibal', da bi se družil', imajo za to internet. Je tako, so asocialni, se manj gibljejo. Mladi na splošno zarad' tega« (Klemen, 45, Štore).

»Grozljiv', predolgo je igrala igr'ce in je bila razdražljiva. Potem smo pa k'r zmanjšal. Tok jo potegne notr', čist notr' pade in jo zasvoji. Je živčna in oči ima že čist rdeče, t'ko da ne dovolimo tega velik'« (Katja, 40, Štore).

»Ja, pa tut besedni zaklad imajo velik' slabši kot smo ga imeli včasih. To pišejo, bi rekla, v kraticah, tut v razno raznih slengih. To ko piše, morem k'r dešifrirat. Je pa tut t'ko, da tudi učiteljica za slovenščino je že povedala, da včasih smo pisal' tri strani spisa, zdej so sposobni pisat eno stran. Je pa že tut rekla učiteljica, da jih je že dobila na finto, da jim je rekla, da more bit' napisan na računalnik na tri strani. In pol in s tem je pridobila, da ker je na računalniku manjša pisava, da je dobila na koncu tri strani, ampak je rekla, da se prav vidi, da je problem v pisanju, ker enostavno jim ne gre« (Jerica, 37, Štore).

Tudi starši iz tretje skupine pravijo, da ima internet več negativnega vpliva kot pozitivnega. Otroci so hitro zasvojeni, premalo je sprehodov v naravo, druženja s sovrstniki, športnih aktivnosti. Internet predvsem uporabljajo za Facebook, YouTube, za gledanje filmov, poslušanje glasbe, medtem ko ga koristno uporabljajo zelo redko. Vse to se pozna pri obnašanju otrok.

»Mislim, preveč ljudje za računalnikom sedijo. Ne znajo to uporabljat, tako da njim služi, ampak so že oni sužnji tega. To je k'r naprej. Sam to, da preverim, sam to, da prečikiram sama ... se dost' ne spoznam in smisla Facebooka ne vidim. Zdej recimo, izjava moj'ga sina: »Grem na Facebook, tok, da se zmenim s prijateljico, kdaj se dobima.« Mislim, mal' prej je bil pa pri nas na kolesu« (Judita, 49, Celje).

»Pri otrocih je pa ogromno ... če jih ne bi sankcionirali, bi b'li mislim, da zjutri do polnoči, pa še ponoč', dokler bi zdržal', pa tko, pa čist n'č ne bi šli spat« (Judita, 39, Celje).

»Ja, ne, js bi rekla, da pri najstnikih je lahka veliko več negativnih stvari kot tut pozitivnih. Sicer kar se tiče za šolo, ne, ampak prijateljstva tudi ne, drugače so pa lahk' tut negativne stvari, ne, ravn' iz tega razloga, da prihaja do kakih nesporazumov, preprirov« (Sendi, 45, Celje).

6.2.8 Kaj bi starši potrebovali za lažje delo za vzgojo otroka o internetu?

Starši iz prve in druge skupine pravijo, da bi morali otroke v šoli poučevati o internetu. Predvsem da bi naredili izobraževalne programe za otroke in starše, kjer bi lahko tudi

starši dobili informacije, kako zaščititi otroka. Starši iz druge skupine pravijo, da bi se na teh predavanjih morale obdelati teme, kot so nevarnosti na spletu, varna uporaba, zasvojenost ipd. Poleg tega starši iz druge skupine navajajo, da bi morali o tem več pisati in prikazovati v medijih, da te informacije prispejo do širše množice.

Starši iz tretje skupine so prav tako predlagali, da bi na šoli imeli delavnice in predavanja tako za otroke kot starše o varni uporabi interneta, katere bi redno izvajali vsako leto. Poleg tega pa da bi lahko v teh delavnicah otroke poučevali, kako se lahko internet koristno uporabi.

»... kake delavnice, ne, in za otroke in za starše, pač, ne vem, da bi dali kake nasvete, ne, kako se kaj zaščiti otroka pred kakimi stvarmi, no« (Lara, 40, Ljubljana).

»Ja, predavanja. Mislim, da bi lahka b'lo enkrat mesečno z nekimi prikazi, otroci sploh ne dojemajo. Oni že velik' vejo, ne vejo pa, kje so pasti« (Tjaša, 39, Štore).

»Ja, v prvi vrsti ene dobre smernice. Velik' v javnost dat, pa da se nekak zajame čim širša množica, čim večje število ljudi« (Erika, 37, Štore).

»Ja, lahko bi kej v okviru delavnic, ne. Js se tut ne spomnem, da bi b'lo. Mogoče je b'lo v okviru kroška, ne, sam so mogl' že k'r znat. Ni pa b'lo o varni rabi interneta. Eno šolsko uro so 'mel' mal, ampak se mi zdi čist' premal'. Sej to je osveščenost ljudi tut. Ve'te, neki lahk' nar'dijo starši, ne, neki pa lahk' tut šola« (Sendi, 45, Celje).

6.2.9 Iskanje informacij o internetu

Starši iz vseh skupin iščejo informacije na internetu, šoli, pri sodelavcih, partnerju, sosedih in računalničarjih. Starši iz druge in tretje skupine povprašajo za kakšno informacijo tudi otroke.

»Neki preprostega, tehničnega sama poskusim, drugače pa poznam ljudi, ki se s tem ukvarjajo. Sigurn' ve kej več, programerskih stvari al pa drugih tehničnih, ko nisem iz

te branže. Drugač' pa na internetu tut, dost' je gor napisan', sam' znat mor'š poiskat« (Simon, 34, Celje).

»No, to pa js k'r moj'mu pustim, on je bol' t'ko tehnični tip, ne vem, za računalnike. Men' karkoli nagaja, pokličem njega in mi on to reši. Se ne poslužujem računalničarjev in nekih teh stvari, ne vem, bi rekla« (Jerica, 37, Štore).

»Splet al' pa šola« (Monika, 34, Ljubljana).

»Vprašam prijatelje. Tistega, ki je dosegljiv na internetu« (Teja, 38, Ljubljana).

»Nekaj vprašam sodelavce, nekaj sosedo« (Dolores, 34, Ljubljana).

6.2.10 Trendi

Starši iz prve skupine pravijo, da bo internet prisoten povsod, zelo se bo razvijal in se mu ne bo več moč izogniti. Hibridi, telefoni, tablice. Zdi se, da bodo kasneje otroci delali zapiske na računalniku namesto v zvezkih, prav tako bodo dostopno e-knjige. Manj bo možnosti nadzora nad informacijami, do katerih dostopa otrok, zaradi možnosti dostopa do interneta z vsake naprave (hibridi, telefoni, tablice ...). Ustvarjalno mišljenje bo zatrto, večje bodo razlike med bogatejšimi in revnimi.

»Odsotnost možnosti nadzora nad informacijami, do katerih dostopa otrok, zaradi možnosti dostopa do interneta z vsake naprave ... Globalni um, ki ga bodo usmerjali bogati, bo ponudil svojo verzijo sveta in dogajanja na njem, katera bo sprejeta brez ustrezne kritike, ker bo ustvarjalno mišljenje zatrto ...« (Monika, 34, Ljubljana).

Starši iz druge skupine pravijo, da bodo verjetno otroci v prihodnosti imeli notesnike in tudi učitelji, vse bo potekalo prek računalnika. Uporaba bo vse večja tudi v šolstvu – pri pouku. Še bolj bodo postali asocialni. Kasneje verjetno ne bo več potrebe po računalnikih, ker bo vse dostopno prek mobitela. Postala bo nekakšna robotska doba.

»Sigurno se mi zdi, da bodo v prihodnjih generacijah imel' vsi notesnike in bodo tut učitelji notri več v računalniku dajali domače naloge. Kar se je tut že zgodilo, da so dobili primer domače naloge preko e-maila. So vsi povedali svoje e-maile in je učiteljica jim poslala in so reš'li kokr so reš'li in so poslali nazaj. To je b'lo bolj za vajo, ne za neko oceno. So že koraki v tej smeri« (Jerica, 37, Štore).

Starši iz tretje skupine pravijo, da bo razvoj tehnologij imel močan vpliv, bolj negativen kot pozitiven. V prihodnosti bodo računalniki namesto knjig, predvsem v šolah bo več uporabe tehnologij. Prihodnost bo v povezovanju družbe, v povezovanju staršev, da se vključi civilna družba. Internet bo spremenil način razmišljanja ljudi v pozitivnem in negativnem smislu, če bo v uporabi za otroke v nedidaktični obliki. Tehnologija in internet bosta vedno bolj obvladovala človeka, namesto da bi bilo obratno. Medsebojni odnosi med ljudmi bodo slabši ali pa jih sploh več ne bo. Tehnologija bo šla tako naprej, da bo računalnik zaznal naše potrebe in jih na nek način zadovoljeval, tu pa bo lahko prišlo do zlorab, usmerjal nas bo tja, kamor bo hotel tisti, ki bo internet oziroma to tehnologijo obvladoval.

»Js vidim prihodnost v povezovanju družbe. Da se izmenjajo informacije med starši, da se vključi civilna družba. Če bi si vzeli čas za take banalnosti kot stalno izobraževanje, bi imele šole in otroci v njih mnogo lažje in bolj veselo življenje. Samo nekdo mora med seboj povezati starše. To niso učitelji v šolah, ki se jim mudi domov, so izžeti od svojega dela. To bi lahko bili mladi, nezaposleni inteligentni ljudje. Civilna družba« (Silva, 41, Celje).

»Internet bo popolnoma spremenil način razmišljanja ljudi. V pozitivnem in negativnem smislu. Če bo v uporabi za otroke v nedidaktični obliki« (Sara, 39, Celje).

»Tehnologija bo šla tako naprej, da bo računalnik zaznal naše potrebe in jih na nek način zadovoljeval, tu pa bo lahko prišlo do zlorab, saj nam bo vsilil svoje mišljenje in nas usmerjal tja, kamor bo hotela npr. vlada oz. tisti, ki bo internet oz. to tehnologijo obvladoval« (Alenka, 41, Celje).

»Men' se zdi, da je tega računalnika res preveč. To, da bi v prihodnosti imel' namesto knjig samo računalnike, ne, to mi ni všeč. V naši družini je t'ko. Čeprav bi b'lo hitreje in lažje, mislim, da sicer bo v prihodnosti tak'. Vsaj v šolah, no« (Maja, 44, Celje).

»Js ne vem, po mojem bo ... tehnika napreduje, pa ta virtualni svet ... vse to postaja zanimivo in bližje mladim« (Sendi, 45, Celje).

»Mislim, sigurno se ne more k'r naprej šir't, nekje se more to ustavit. Ne vem pa, kje. Mislim, js ne vem. Pač, nekam greš, v neko smer, mislim, pol se pa spet obrne vse v svojo smer. Mislim, se bomo spet sreč'val', pa dobival', k'r tam naprej« (Sanja, 50, Celje).

6.3 POVZETEK UGOTOVITVE FOKUSNIH SKUPIN

Starši uporabljajo internet v službene in osebne namene. Pri osebnih namenih gre za pregled novic, iskanje raznih informacij, za spletno nakupovanje in spletno bančništvo ter za Facebook in elektronsko pošto.

Uporaba interneta pri otrocih je odvisna od njihove starosti. Tako otroci od 6. do 11. leta uporabljajo internet predvsem za igrice, poslušanje glasbe in gledanje risank. 9–11-letniki internet uporabljajo tudi za šolske namene, elektronsko pošto in spletno vadnico. Redki ga uporabljajo tudi za Facebook. Otroci, starosti od 11 do 17 let, uporabljajo internet predvsem za Facebook, Skype, za nalaganje in gledanje filmov in nanizank, igranje igrice, v šolske namene, za spletno prodajo in nakupovanje ter elektronsko pošto.

Starši imajo tako pozitivno kot negativno mnenje o internetu. Kot pozitivno izpostavljajo veliko dostopnih informacij, kar je ogromen prihranek na času. Na internetu se lahko otroci naučijo jezikov in najdejo gradivo za šolo. Negativno pa je, da niso vse informacije resnične, problematična so tudi socialna omrežja, še posebej Facebook, razkrivanje identitete, žaljivke in zasvojenost.

Starši so zaskrbljeni glede neprimernih vsebin (nasilne vsebine, pornografija, pedofilija), tehničnih pasti, kot so kontrola in vdor v zasebnost, zasvojenost z internetom, komunikacija z neznanci, razkrivanja osebnih podatkov, ustrahovanje in anonimnost na spletu, da vsakdo piše, kar lahko, in si ustvari profil ali elektronski naslov pod lažnim imenom.

Starši usmerjajo otroke pri uporabi in so v neposredni bližini. Računalnik so postavili na vidno mesto. Pri otrocih nad 11 let časovno omejujejo uporabo, vlivajo odgovornost ter kontrolirajo njihovo uporabo. Nekateri na skrivaj tudi pregledujejo, kaj je otrok delal na internetu in pisal. Večina se predvsem pogovarja z otroci o varni uporabi interneta in o posledicah ter otrokom vlivajo odgovornost.

Najpogostejša tema pogovora je uporaba interneta, kaj smejo uporabljati in česa ne, koliko časa so lahko za računalnikom. Pogovarjajo se tudi, kakšno mora biti vedenje na spletu in o spletnih nevarnostih.

Večinoma starši še niso imeli slabih izkušenj, ker so vedno zraven, ko otrok uporablja računalnik. Tisti, ki so imeli negativne izkušnje, so rekli, da je otrok naletel na neprimerno vsebino, ki ga je vznemirila.

Internet pozitivno vpliva na otroke, ko ga uporabljajo koristno in omejeno. Negativno vpliva, ko ga otroci uporabljajo preveč in postanejo zasvojeni, tako da se izgubljajo fizični stiki z ljudmi in postajajo asocialni. Internet ima negativen vpliv na možgane, na način komuniciranja, reševanja problemov in medsebojne odnose. Učitelji tudi opažajo, da imajo otroci slabši besedni zaklad, ker manj berejo knjige.

Starši so mnenja, da bi bilo dobro otroke poučevati o internetu tudi v šoli. Predlagajo ustanovitev izobraževalnih programov in delavnic za otroke in starše, kjer bi lahko tudi starši dobili informacije, kako zaščititi otroka, otroke pa bi poučili o varni in koristni uporabi interneta.

Starši iz vseh skupin iščejo informacije o internetu predvsem v šoli, pri sodelavcih, partnerju, sosedih in računalničarjih. Redko na internetu in pri svojih otrocih.

Starši menijo, da se bo v prihodnosti internet še bolj uporabljal tako v šoli kot nasploh. Zdi se, da bodo kasneje otroci delali zapiske na računalniku namesto v zvezkih, prav tako bo še večja dostopnost e-knjig. Medsebojni odnosi med ljudmi bodo slabši ali pa jih sploh več ne bo. Tehnologija bo šla tako naprej, da bo računalnik zaznal naše potrebe in jih na nek način zadovoljeval, tu pa bo lahko prišlo do zlorab, usmerjal nas bo tja, kamor bo hotel tisti, ki bo internet oziroma to tehnologijo obvladoval.

7 SKLEP

Diplomsko delo temelji na teoretični in praktični raziskavi starševskih skrbi o otrokovi uporabi interneta in na raziskavi najpogostejših spletnih tveganj.

Starši so zaskrbljeni zaradi nekaj novic, ki so jih prebrali ali slišali na internetu. Nekaj odstotkov otrok je bilo nadlegovanih prek interneta in to je povzročilo veliko debate na to temo. Vendar še vedno pozabljamo, koliko raznih nadlegovanj se zgodi v živo, pa otroke še vedno puščamo na razna mesta popolnoma same. Tako starši kot otroci so zaskrbljeni zaradi istih tveganj, s tem da otroci ne vidijo zadev tako kot starši, so prestrašeni in zaskrbljeni glede neprimernih vsebin in potencialno nevarnih kontaktov, vendar zdi se, da vsega skupaj ne razumejo dobro.

Ugotovila sem, da so najbolj problematične neprimerne vsebine in spletno ustrahovanje s strani sovrstnikov. To povzroča nekaj težav, ki vplivajo tudi na njihovo odraščanje. Neprimerne vsebine je moč blokirati s pomočjo raznih programov, namenjenih v te namene, ustrahovanja pa ni moč zaustaviti, zato je tukaj zelo pomembno, da se predvsem starši pogovarjajo z otroci o tej temi. Zopet ne smemo očrnuti interneta, saj ustrahovanje ni le na internetu, tega imamo tudi v vsakdanjem življenju, v šoli, na igriščih itd. Starši so predvsem zaskrbljeni zaradi neprimernih vsebin (nasilne vsebine, pornografija, pedofilija), tehničnih pasti, kot so kontrola in vdor v zasebnost, zasvojenost z internetom, komunikacija z neznanci, razkrivanja osebnih podatkov, ustrahovanje in anonimnost na spletu, da vsakdo piše, kar hoče in si ustvari profil ali elektronski naslov pod lažnim imenom.

Otroci, stari od 15 let naprej, so najbolj izpostavljeni tveganjem, saj si mladostniki izdelujejo lažne profile in se na takšen način ustrahujejo med seboj. To pa na nekatere najstnike zelo negativno vpliva, nimajo volje do življenja, razmišljajo ali celo poskusijo narediti samomor, kar je najbolj problematično. Rezultatov iz analize ne morem posploševati, ker je bilo premalo fokusnih skupin, lahko pa poudarim, da sem dobila zanimiv vpogled v misli teh staršev.

V diplomskem delu sem bila omejena z raziskovalnim vzorcem, saj sem potrebovala precej časa, da sem zbrala 4 fokusne skupine. Na eni od fokusnih skupin, ki je bila izvedena na roditeljskem sestanku, kjer sem upala, da bo več prisotnih staršev, se je vsekakor izkazalo drugače. Tudi sama učiteljica je izpostavila, da je izobraževanj na temo dovolj, ampak se jih starši zelo redko udeležijo. Starši, ki so predstavljali raziskovalni vzorec, so bili več ali manj že dovolj dobro osveščeni o tej tematiki, saj redno obiskujejo roditeljske sestanke in predavanja. Glede na to, da je zelo pomembno, da so starši osveščeni, bi bilo zanimivo, da bi se starši med seboj izobraževali, saj so eni zelo dobro osveščeni, medtem ko drugi precej slabo.

8 LITERATURA

1. Baklinski, M. Thaddeus. 2009. *Seks in pornografija med 10 najbolj priljubljenimi temami. Ki jih iščejo otroci prek spleta*. Dostopno prek: http://www.solazazivljenje.si/aktualno/seks_in_pornografija_med_10_najbolj_priljubljenimi_temami_ki_jih_iscejo_otroci_prek_spleta.html (30. september 2012).
2. Bizjak, Cvetka. 2009. *Intervju kot metoda zbiranja podatkov (PPT)*. Dostopno prek: http://www.zrss.si/projektiess/skladisce/podpora_solam/PP%20predstavitve/%C5%A0RT/intervju%20in%20kvalitativna%20obdelava%20podatkov_%20kraj%C5%A1e.ppt (15. januar 2014).
3. Černuta, Luka. 2011. *Uporaba informacijsko - komunikacijske tehnologije v gospodinjstvih in pri posameznikih, podrobni podatki, Slovenija, 2011 - končni podatki*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4384 (24. september 2012).
4. Duerager, Andrea in Sonia Livingstone. 2012. *Kako lahko starši podpirajo varnost svojih otrok na internetu?* Dostopno prek: <http://www.safe.si/uploads/editor/1328600426Starevskapodpora.pdf> (21. maj 2012).
5. Hasebrink, Uwe, Sonia Livingstone, Leslie Haddon in Kjartan Olafsson, ur. 2009. ***Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online. Second edition.*** LSE, London: EU Kids Online. Dostopno prek: http://eprints.lse.ac.uk/24368/1/D3.2_Report-Cross-national_comparisons-2nd-edition.pdf (26. maj 2012).
6. Kačič, Andreja. 2005. *Uporaba interneta v gospodinjstvih, 1. četrletje 2005*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novice_poglej.asp?ID=763 (12. junij 2012).
7. Klemenčič, Sonja in Valentina Hlebec. 2007. *Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
8. Kovačič, Matej. 2006. *Zasebnost in varnost na internetu*. Dostopno prek: http://admin.safe.si/uploads/editor/1136811791zasebnost_in_varnost_kovacic.pdf (23. maj 2012).
9. Livingstone, Sonia, Lucyna Kirwil, Cristina Ponte in Elisabeth Staksrud. 2013. *In their own words: What bothers children online?* Dostopno prek: <http://www.lse>.

- ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/
 Intheirrownwords020213.pdf (9. decembra 2013).
10. Livingstone, Sonia, Leslie Haddon, Anke Görzig in Kjartan Ólafsson. 2011. *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full Findings.* LSE, London: EU Kids Online. Dostopno prek: http://www2.cnrs.fr/sites/en/fichier/rapport_english.pdf (9. decembra 2013).
  11. Livingstone, Sonia, Leslie Haddon, Anke Görzig in Kjartan Ólafsson. 2012. *EU kids online.* Dostopno prek: [http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIReports/Final%20report.pdf) (28. maja 2012).
  12. Lobe, Bojana in Sandra Muha. 2011. *Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov.* Dostopno prek: http://www.safe.si/uploads/editor/1297947005MLADINANETU_porocilo.pdf (28. maja 2012).
  13. --- 2012. *Tveganja in varnost otrok na internetu: Slovensko poročilo.* Dostopno prek: [http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/National%20reports/Slovenian Report.pdf](http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/National%20reports/Slovenian%20Report.pdf) (1. oktober 2012).
  14. Lobe, Bojana. 2012. Slovenia. V *EU Kids Online: national perspectives*, ur. Leslie Haddon in Sonia Livingstone, 59–60. Dostopno prek: <http://www2.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/PerspectivesReport.pdf> (11. februarja 2013).
  15. Ministrstvo za notranje zadeve – Policija. 2009. *Starši in otroci, zavarujte se pred zlorabami na internetu - informacija z novinarske konference.* Dostopno prek: <http://www.policija.si/index.php/component/content/article/35-sporocilaza-javnost/5978-internet-lahko-za-otroke-predstavlja-tudi-nevarnostinformacija-z-novinarske-konference> (28. maj 2012).
  16. Nezasvojen. 2011. *Čas je za pogovor o drogah – zakaj, kdaj in kako spregovoriti o drogah?* Dostopno prek: <http://www.nezasvojen.si/droge/alkohol/zakaj-kdaj-in-kako-spregovoriti-o-drogah/> (15. februar 2013).
  17. Petković, Brankica. 2012. *Nasilje v medijih.* Dostopno prek: http://www.mladinska.com/za_starse/svetovanje/mediji/clanek_mediji?aid=211 (1. oktober 2012).

18. Ričan, Pavel, Drahomíra Pithartová, Franjo Frančič, Frieder Stöckle, Doris Jannausch, Mira Dobravec in Jože Rode. 1999. *Krotimo televizijo*. Celje: Mohorjeva družba.
19. Ris. 2013. *Točka osveščanja o varni rabi interneta SAFE.SI*. Dostopno prek: <http://www.ris.org/uploadi/editor/1359997430Danvarnerabeinterneta2013-obvestilozamedije.pdf> (7. december 2012).
20. Safe.si. 2012a. *Kdaj je internetni vir verodostojen?* Dostopno prek: http://www.safe.si/c/1026/Zanesljivost_informacij/?preid=1015 (29. september 2012).
21. --- 2012b. *Kaj je spletno nadlegovanje oz. ustrahovanje?* Dostopno prek: http://www.safe.si/c/1025/Ustrahovanje_prek_spleta/?preid=1015 (1. oktober 2012).
22. Sandberg, John. 2007. *Violent Television Viewing During Preschool Is Associated With Antisocial Behavior During School Age*. Dostopno prek: <http://pediatrics.aappublications.org/content/120/5/993.short> (1. oktober 2012).
23. Sonck, N., Sonia Livingstone, E. Kuiper in J. de Haan. 2013. *Digitalna pismenost in veščine varne rabe interneta*. Dostopno prek: <http://uploadi.safe.si/editor/1307526891DigitalSkillsReport-EUKidsonlineprevod.pdf> (7. december 2013).
24. Spletno oko. 2012. *Kaj je sovražni govor?* Dostopno prek: <http://www.spletno-oko.si/index.php?fl=0&id=702&p1=603&p2=573&p3=702/> (21. maj 2012).
25. Statistični urad Republike Slovenije. 2013. *Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije*. Dostopno prek: http://www.stat.si/tema_ekonomsko_infdruzba_informacijsko.asp (7. december 2013).
26. Šinigoj, Jan, Ajda Jerman Kuželički in Barbara Neža Brečko. 2010. *Varna raba interneta 2010*. Dostopno prek: <http://www.safe.si/uploadi/editor/1310143931Varnarabainterneta2010.pdf> (26. maj 2012).
27. Šterk, Tanja. 2009. *Kaj morate vedeti o internetu, pa si ne upate vprašati svojih otrok: Priročnik za starše*. Dostopno prek: http://issuu.com/safe-si2011/docs/safe_brosura_elektronska_final_09?mode=embed&layout=http%3A%2F%2Fskin.issuu.com%2Fv%2Fdark%2Flayout.xml&showFlipBtn=true (22. maj 2012).
28. Termania. 2014. *Fokusni intervju*. Dostopno prek: <http://www.termania.net/slovarji/terminoloski-slovar-vzgoje-in-izobrazevanja/3474674/fokusni-intervju> (14. januar 2014).

29. Vehovar, Vasja, Tanja Šterk, Andreja Pestotnik in Urša Šmid Božičević. 2009. *Letno poročilo za varnejši internet*. Dostopno prek: http://www.safe.si/uploadi/editor/1262865596DF_REPORT_09SLO_web-verzija.pdf (30. september 2012).
30. Zdešar, Polona in Gregor Zupan. 2007. *Uporaba interneta v gospodinjstvih, Slovenija, 1. četrletje 2007*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1185 (12. junij 2012).
31. Zdešar, Polona. 2010. *Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodinjstvih in pri posameznikih, Slovenija, 2010 - končni podatki*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3462 (12. junij 2012).
32. --- 2013. *Uporaba interneta v gospodinjstvih in pri posameznikih, Slovenija, 2013 - končni podatki*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5795 (12. junij 2012).

PRILOGA A: VODIČ PO FOKUSNI SKUPINI

1. Uporabljate internet? V kakšen namen ga uporabljate?
2. Kaj pa vaš otrok? Na katerih straneh se zadržuje največ časa?
3. Kakšno je vase mnenje o internetu? Lahko opišete pozitivne in negativne lastnosti interneta po vašem mnenju?
4. Kaj je tisto kar vas skrbi, ko pomislite otrokovo uporabo interneta? Kaj vas najbolj skrbi?
5. Starši poskušajo na različne načine voditi otroka pri uporabi interneta. Na kakšen način vodite otroka vi? Katere tehnike uporabljate? Pri katerih področjih/temah ste bolj uspešni? Katera področja se vam zdijo težja?
6. Kaj je najpogostejša tema pri pogovoru o internetu?
7. Kaj ponavadi vznemiri vašega otroka na internetu? (nadlegovanje sovrstnikov, neprimerne vsebine...)? Kdaj vas otrok prosi za posredovanje?
8. Če imate kakšno vprašanje v povezavi z internetom, kje poiščete informacijo/na koga se obrnete?
9. Kaj bi po vašem mnenju potrebovali, da bi imeli lažje delo?
10. Kako mislite vpliva internet na otroke?
11. Kakšni so po vašem mnenju trendi?